

**rijksuniversiteit
 groningen**

De onzichtbare drempel: maatschappelijke opvang voor dak- en thuisloze jongeren in Groningen.

The invisible threshold: social shelter for homeless young people in Groningen

Romée I. de Jager
Rijksuniversiteit Groningen

S5016509
MSc Sociologie: Criminaliteit en
Veiligheid

Begeleider
Referent

Prof. dr. Nardi Steverink
Dr. Francesca Giardini

De onzichtbare drempel: maatschappelijke opvang voor dak- en thuisloze jongeren in Groningen

Een kwalitatief onderzoek onder hulpverleners naar ervaringen van dak- en thuisloze jongeren in Groningen met maatschappelijke opvang.

Master	Sociologie, masterroute Criminaliteit en Veiligheid Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit voor Gedrags- en Maatschappijwetenschappen
Student	Romée Inez de Jager
Studentnummer	S5016509
Datum afronding	12 januari 2024
Onderzoeksvraag	Wat is de leefsituatie en hulpbehoefte van dak- en thuisloze jongeren in Groningen volgens hulpverleners en waarom maken ze tijdens het proces (te) laat gebruik van hulpinstanties zoals de maatschappelijke opvang?
Scriptiebegeleider	Prof. Dr. Nardi Steverink
Referent	Dr. Francesca Giardini

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie voor de studie Sociologie met de route criminaliteit en veiligheid aan de Rijksuniversiteit Groningen. Gedurende mijn afstudeertraject heb ik mij beziggehouden met het onderzoek getiteld "De onzichtbare drempel: maatschappelijke opvang voor dak- en thuisloze jongeren in Groningen". Dit onderzoek is gedaan in opdracht van de gemeente Groningen, waar ik op de afdeling Onderzoek Informatie en Statistiek (OIS) een leerzame stage heb mogen lopen. Tijdens deze stage heb ik kunnen meekijken en meewerken bij het voorbereiden, uitvoeren en uitwerken van verschillende onderzoeken.

Graag wil ik alle participanten bedanken die hebben bijgedragen aan dit onderzoek. Mijn dank gaat daarnaast uit naar mijn collega's binnen het OIS, die met enthousiasme hebben bijgedragen aan mijn onderzoek. Door onder andere mee te denken en waardevolle hulp en tips te verstrekken bij de voorbereiding en het afnemen van de interviews. In het bijzonder wil ik mijn externe begeleider, Frans Oldersma, bedanken voor zijn niet aflatende inzet en waardevolle begeleiding gedurende mijn stage en onderzoek.

Daarnaast ben ik erg dankbaar voor de professionele begeleiding van mijn scriptiebegeleider, Nardi Steverink, wiens expertise en betrokkenheid hebben bijgedragen aan mijn onderzoek. Ik heb onze feedback momenten als zeer prettig en leerzaam ervaren. Ook wil ik mijn referent, Francesca Giardini bedanken, wiens feedback heeft bijgedragen aan mijn onderzoek. Ik kijk met een goed gevoel terug op het schrijven van deze masterscriptie.

Ik hoop van harte dat deze scriptie niet alleen een wetenschappelijke bijdrage levert maar ook een praktische waarde heeft binnen het werkveld. Ik wens u veel leesplezier.

Romée de Jager

Januari 2024

Samenvatting

Het aantal dak- en thuisloze jongeren, vooral bankslapers die buiten het zicht blijven, lijkt de afgelopen jaren toe te nemen. De gemeente Groningen heeft echter beperkt zicht op deze groep. Vooral de late aansluiting bij hulpinstanties roept vragen op over achterliggende redenen hiervoor. Om deze reden is in opdracht van de afdeling Onderzoek Informatie en Statistiek (OIS) van de gemeente Groningen dit onderzoek uitgevoerd met als doel te achterhalen waarom dak- en thuisloze jongeren in Groningen zich pas laat melden voor hulp. De onderzoeksvraag luidt als volgt: *"Wat is de leefsituatie en hulpbehoefte van dak- en thuisloze jongeren in Groningen volgens hulpverleners en waarom maken ze tijdens het proces (te) laat gebruik van hulpinstanties zoals de maatschappelijke opvang?"*. Het kwalitatieve onderzoek omvat 11 semigestructureerd interviews met hulpverleners. Participanten werken met jongeren die dreigend dak- of thuisloos zijn, op dit moment dak- of thuisloos zijn of in het verleden dak- of thuisloos zijn geweest. De gegevens zijn geanalyseerd aan de hand van thematische analyse in ATLAS.ti. De resultaten laten zien dat de thuissituatie, het sociale netwerk en de overgang naar volwassenheid een grote rol spelen bij dak- en thuisloosheid van jongeren. Schaamte, stigma, beeldvorming en wantrouwen jegens hulpinstanties weerhouden hen ervan tijdig hulp te zoeken. Daarbij lijkt het ervaren en verbergen van schaamte samen te hangen met cognitieve vermogens. Het begrijpen van hulpsystemen vormt ook een uitdaging voor deze jongeren, evenals het wantrouwen jegens de gemeente bij het aanvragen van ondersteuning zoals een uitkering of briefadres. Bovendien blijkt dat jongeren met psychische- en verslavingsproblematiek vaak geen passende hulp kunnen vinden bij maatschappelijke opvang of verslavingszorg. Het onderzoek suggereert dat vervolgonderzoek met directe betrokkenheid van dak- en thuisloze jongeren zelf waardevol zou zijn. Ook zou een grotere participantengroep kunnen zorgen voor een breder spectrum aan inzichten, wat de validiteit van het onderzoek kan vergroten. Aanbevelingen voor de praktijk benadrukken het vergroten van kennis over dak- en thuisloosheid, financiële aspecten en de overgang van jeugdzorg naar zelfstandigheid.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	7
<i>1.1 Introductie</i>	<i>7</i>
<i>1.2 Aanleiding</i>	<i>11</i>
<i>1.3 Bestaande inzichten</i>	<i>11</i>
<i>1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen</i>	<i>13</i>
<i>1.5 Relevantie van dit onderzoek</i>	<i>13</i>
1.5.1 Wetenschappelijke relevantie	14
1.5.2 Maatschappelijke relevantie	14
<i>1.6 Leeswijzer</i>	<i>15</i>
2. Theoretisch kader	17
<i>2.1 Thuissituatie</i>	<i>17</i>
<i>2.2 Sociaal netwerk</i>	<i>19</i>
<i>2.3 Leefomstandigheden</i>	<i>20</i>
<i>2.4 De overgang van 18- naar 18+</i>	<i>20</i>
<i>2.5 Hulpbehoefte</i>	<i>21</i>
<i>2.6 Hulpverlening</i>	<i>22</i>
<i>2.7 Stigma, beeldvorming en schaamte</i>	<i>22</i>
<i>2.8 Conceptueel model</i>	<i>23</i>
3. Methoden	24
3.1 Keuze voor kwalitatief onderzoek	24
3.2 Onderzoeksopzet	25
3.2.1 Onderzoekspopulatie	25
3.2.2 Procedure interviews	25
3.2 Dataverzameling	26
3.2.1 Oriënterende gesprekken	26
3.2.2 Verloop interviews	28
3.2.3 Zelfreflectie	28
3.3 Data-analyse	29
3.3.1 Kwalitatieve onderzoekscyclus Hennink et al.	29
3.3.2 ATLAS.ti	30
3.3.3 Coderen	30
3.4 Onderzoek en ethiek	31
3.4.1 Ethische commissie	31
3.4.2 Persoonsgegevens	32
3.5 Wetenschappelijke nauwkeurigheid	32

4	Resultaten	34
	<i>4.1 Achtergrondinformatie participanten.....</i>	<i>34</i>
	<i>4.2 Thema oorzaken voor dak- of thuisloosheid.....</i>	<i>35</i>
	4.2.1 Thuisituatie	35
	4.2.2 Sociaal netwerk	36
	4.2.3 Jeugdzorg en overgang van 18- naar 18+	37
	4.2.4 Verslavingsproblematiek en middelengebruik	38
	<i>4.3 Thema leefomstandigheden</i>	<i>38</i>
	4.3.1 Slaapplek.....	38
	4.3.2 Dagingvulling	39
	4.3.3 Financiën.....	40
	<i>4.4 Thema hulpverlening</i>	<i>40</i>
	4.4.1 Acute opvang	40
	4.4.2 Tussen wal en schip.....	41
	<i>4.5 Thema hulpbehoefte</i>	<i>42</i>
	4.5.1 Openstellen voor hulp.....	42
	4.5.2 Vertrouwen in (hulp)instanties	42
	<i>4.6 Thema stigma, schaamte en beeldvorming</i>	<i>43</i>
	4.6.1 Stigma en schaamte	43
	4.6.2 Beeldvorming maatschappelijke opvang	45
	4.6.3 Beeldvorming dak- en thuisloosheid	45
	<i>4.7 Kennis/onwetendheid signalen dak- en thuisloosheid.....</i>	<i>45</i>
	<i>4.8 Conceptueel model</i>	<i>46</i>
5.	Conclusie en discussie.....	48
	<i>5.1 Conclusie</i>	<i>48</i>
	5.1.1 Deelvraag 1	48
	5.1.2 Deelvraag 2	49
	5.1.3 Deelvraag 3	50
	5.1.4 Deelvraag 4	51
	5.1.5 Deelvraag 5	51
	<i>5.2 Centrale conclusie</i>	<i>52</i>
	<i>5.3 Sterke en zwakke punten</i>	<i>53</i>
	<i>5.4 Aanbevelingen voor de praktijk</i>	<i>54</i>
5.	Bronnenlijst	57
	Bijlage I. Interviewschema	65
	Bijlage II Informed Consent.....	68
	Bijlage III Codeboek	71

1. Inleiding

1.1 Introductie

Het traditionele beeld van dak- en thuisloze mensen is de afgelopen jaren sterk veranderd (Kansfonds, 2022; Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Lang werd van dak- en thuisloze mensen het stereotyperende beeld getoond van bijvoorbeeld een man slapend op een bankje in het park, iemand die in een tentje in het bos slaapt of een vrouw achter een winkelwagen vol tassen (De Utrechtse Internet Courant, 2021). Hierbij werd vaak de indruk gewekt dat het merendeel van de dak- of thuisloze mensen verslaafd is aan drugs (Boesveldt & Otto, 2022; Kansfonds, 2022). Nu wordt steeds vaker benadrukt dat een dak- of thuisloos persoon niet meer te herkennen is aan bepaalde kenmerken zoals een onverzorgd uiterlijk of oude kapotte kleding (De Utrechtse Internet Courant, 2021). Dak- en thuisloze mensen zien er hetzelfde uit als andere mensen op straat, waardoor zij moeilijk of niet te herkennen zijn (Kansfonds, 2022).

Dak- en thuisloosheid ontstaat over het algemeen niet door een enkele gebeurtenis. Veel dak- en thuisloze mensen zijn het slachtoffer geworden van omstandigheden die buiten hun eigen controle liggen (Stickley et al., 2005). Zo kan het ontstaan van dak- en thuisloosheid doorgaans worden gezien als een complex proces waarin meerdere aspecten zoals de thuissituatie, de opvoeding en het sociale netwerk van mensen een grote rol spelen (Stickley et al., 2005). Dit geldt ook voor dak- en thuisloze jongeren¹. Vaak wordt pas duidelijk dat zij in de problemen zijn gekomen wanneer de situatie al ver uit de hand is gelopen en ze zich melden voor hulp. De overheid en veel organisaties zetten zich daarom in om te voorkomen dat jongeren dak- of thuisloos worden. Zo moet het Nationaal Actieplan Dakloosheid dak- en thuisloosheid voor 2030 terugdringen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport [VWS], 2023; Stichting Het Vergeten Kind, 2023). De gehele groep dak- en thuisloze mensen krijgt te maken met vooroordelen en stigmatisering, waaronder ook dak- en thuisloze jongeren (Stichting Het Vergeten Kind, 2023; Vázquez et al., 2017). Verondersteld wordt dat deze stigmatisering ertoe leidt dat dak- en thuisloze jongeren minder snel hulp zoeken (Beekman et al., 2021; Boesveldt & Otto, 2022).

¹ In het nationaal actieplan dakloosheid wordt iemand van 18 tot en met 27 beschouwd als jongere (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2023). De leeftijdsgrens wordt beschouwd als de overgang naar volwassenheid (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023). Onder de 18 worden jongeren zonder begeleiding niet toegelaten in de maatschappelijke opvang (Beschermd wonen en maatschappelijke opvang | Gemeente Groningen, z.d.). Jongeren boven de 18 kunnen niet meer terecht bij jeugdzorg (Zorgwaarts, 2019).

Begin 2022 waren er naar schatting bijna 26.600 mensen in Nederland dak- of thuisloos. Van dit aantal was bijna een vijfde tussen de 18 en 27 jaar (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2023). In de gemeente Groningen waren er in 2022 170 jongeren geregistreerd dak- of thuisloos, wat neerkomt op een vierde van het totale aantal dak- en thuisloze mensen in de gemeente (Oldersma, 2023). Bij de schatting van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de telling door de afdeling Onderzoek Informatie en Statistiek (OIS) van de gemeente Groningen blijven mensen die ongeregistreerd dak- of thuisloos zijn buiten beeld (Douwes, 2023). De afdeling OIS van de gemeente Groningen brengt een deel van de ongeregistreerde jongeren wel in beeld door het aantal briefadreshouders te vergelijken met het aantal geregistreerde dak- en thuisloze jongeren (Oldersma, 2023).

Dak- en thuisloze mensen hebben geen vaste woon- of verblijfplaats. Ze slapen daarom vaak in de openbare ruimte of in maatschappelijke opvanglocaties zoals die worden aangeboden door organisaties als het Leger des Heils (Coumans et al., 2010). Sinds 2008 wordt in Nederland een verschil gemaakt tussen feitelijk en residentieel dakloze personen (Coumans et al., 2010).

Feitelijk dakloze personen zijn mensen die op verschillende plekken buitenslapen, of in een nacht- en/of crisisopvang verblijven (CBS, 2023). Deze mensen hebben geen structurele plek om te slapen (CBS, 2023). Met residentieel dakloze personen worden mensen bedoeld die wel een vaste plek hebben waar zij op terug kunnen vallen (Coumans et al., 2010). Dit kunnen instellingen of maatschappelijke opvanglocaties zijn waar men tijdelijk verblijft. Voor jongeren geldt dat, wanneer ze residentieel dakloos zijn, ze vaak staan ingeschreven bij bijvoorbeeld een jeugdzorginstelling (VWS, 2019). Residentieel dakloze mensen worden niet meegenomen in de schattingen van het CBS (CBS, 2023).

Thuisloosheid valt onder de residentieële vorm van dakloosheid, waarbij mensen meestal nog wel een beperkt netwerk hebben om bij familie, vrienden of kennissen te kunnen verblijven (Noom et al., 2003). Doordat ze de mogelijkheid hebben om binnen te slapen, blijft deze groep minder zichtbaar waardoor het moeilijk is om hun omvang en kenmerken vast te stellen (Van der Hoek, 2019).

Een significant deel van de dak- en thuisloze jongeren kan worden gezien als zogeheten ‘bankslaper’, ‘sofahopper’, ‘zwerfjongere’, ‘spookjongere’ of ‘couchsurfer’ (McLoughlin, 2013). Iemand die bankslaper is overnacht op tijdelijke basis bij familie, vrienden en/of kennissen (Currey et al., 2017; Currey et al., 2021; McLoughlin, 2013). Doordat de jongeren binnen hun eigen netwerk zoeken naar een slaapplek en hulp, zijn zij vaak niet in beeld bij hulpinstanties (Hail-Jares et al., 2020). Dit zorgt ervoor dat het voor hulpinstanties onduidelijk

is hoe de groep bankslapers eruitziet; ze leven als het ware onder de radar. Bankslapen is daarmee de minst zichtbare vorm van dak- en thuisloosheid in vergelijking met mensen die wel verblijven in de maatschappelijke opvang (Kansfonds, 2022). Doordat bankslapers nergens zijn geregistreerd worden ze niet meegenomen in schattingen van het CBS. Dit maakt dat het werkelijke aantal dak- en thuisloze jongeren veel hoger kan zijn dan geschat (Douwes, 2023). De groep jongeren die bij familie en vrienden op de bank slaapt lijkt namelijk wel groter te zijn dan de groep die op straat slaapt of in maatschappelijke opvangvoorzieningen verblijft (Kansfonds, 2022).

Dak- en thuisloze jongeren kunnen in aanmerking komen voor een uitkering, mits zij een briefadres hebben. Een briefadres is ook nodig om een opleiding te kunnen volgen. Een briefadres kan worden aangevraagd bij de gemeente Groningen (Briefadres aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.). Jongeren kunnen hiervoor terecht bij een speciaal spreekuur op locatie bij de gemeente. Hier zijn geen kosten aan verbonden (*Briefadres aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.*). Zodra een dak- of thuisloze jongere over een briefadres beschikt, kan hij of zij een aanvraag indienen voor een bijstandsuitkering (Bijstandsuitkering voor jongeren tot 27 jaar aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.).

Het aanvragen van een uitkering moet ook fysiek bij de gemeente worden gedaan (Bijstandsuitkering voor jongeren tot 27 jaar aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.). Binnen de gemeente Groningen is met ingang van 2023 de zoekperiode² voor jongeren afgeschaft, waarmee Groningen een voorloper is in deze aanpak (Bijstandsuitkering voor jongeren tot 27 jaar aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.). De hoogte van de bijstandsuitkering varieert en is afhankelijk van de leeftijd en de individuele situatie van de aanvrager. Voor jongeren tussen de 18 en 21 jaar geldt de jongerennorm, wat resulteert in een lagere uitkering, omdat ouders nog steeds financieel verantwoordelijk zijn voor hun kinderen (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2023). Om een bijstandsuitkering aan te vragen, zijn een DigiD en een bankrekening vereist (Bijstandsuitkering voor jongeren tot 27 jaar aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.).

Binnen de gemeente Groningen kunnen dak- en thuisloze jongeren bij verschillende organisaties terecht. Zo biedt de maatschappelijke opvang een tijdelijk verblijf aan mensen zonder slaapplek (*Maatschappelijke opvang | Bouwstenen, z.d.*). Daarnaast bieden ze begeleiding voor verschillende hulpvragen zoals verslavingszorg of psychische hulp

² Voor jongeren van 18 tot en met 27 jaar gold een zoekperiode van 4 weken, in deze weken moet worden gezocht naar werk of een opleiding. Na de zoekperiode kan de uitkering worden aangevraagd, hiervoor zijn wel bewijzen nodig (Bijstandsuitkering voor jongeren tot 27 jaar aanvragen | Gemeente Groningen, z.d.).

(*Maatschappelijke opvang / Bouwstenen*, z.d.). Zoals: het Kopland, Leger des Heils, Limor, WIJ Groningen, WerkPro, Wender en Elker.

Ten eerste is er Verslavingszorg Noord-Nederland (VNN), zij bieden hulp en zorg voor mensen met een verslaving. Ze houden zich bezig met preventie en voorlichting, maar ook met de behandeling van verslavingsproblematiek (*Verslavingszorg Noord Nederland / VNN*, z.d.). VNN beschikt over een polikliniek, kliniek, begeleid- en beschermd wonen. Daarnaast houden ze zich bezig met bemoeizorg en reclassering (*Verslavingszorg Noord Nederland / VNN*, z.d.).

Ten tweede biedt WIJ Groningen ondersteuning voor onder andere financiële hulp (WIJ Groningen, 2020). Jongeren kunnen hier terecht wanneer ze vragen hebben over het oplossen van bijvoorbeeld schulden, waarbij zij het overzicht kwijt zijn en niet meer weten wat ze moeten doen (WIJ Groningen, 2020). Hiervoor kunnen ze onder andere binnenlopen bij Jimmy's. Jimmy's is een jongerenplek in het centrum van Groningen waar jongeren van tussen de 12 en 27 jaar terecht kunnen met vragen en kunnen hier andere mensen ontmoeten (*Jimmys | Jimmy's Groningen*, z.d.).

Ten derde is er een pilot in Groningen genaamd Bouwdepot. De pilot is opgezet door de gemeente en WerkPro. Het biedt dak- en thuisloze jongeren een woning, hulp en een maandelijks budget van €1050,- (Het Bouwdepot, 2023). Jongeren tussen de 18 en 27 jaar die (dreigend) dak- of thuisloos zijn mogen hier voor een jaar gebruik van maken. De meeste jongeren die zich hiervoor aanmelden zijn bankslapers. Zij krijgen hulp bij het vinden van een geschikte woonruimte, maar ook bij het treffen van regelingen rondom schulden en het vinden van werk. Het doel van het bouwdepot is om samen met jongeren hun leven te stabiliseren (Het Bouwdepot, 2023).

Een bewezen effectieve aanpak van dak- en thuisloosheid is Housing First (Moerenburg, 2023; Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Housing First heeft een andere benadering als het gaat om het oplossen van dak- en thuisloosheid. Deelnemers aan dit traject krijgen eerst een huis, van daaruit wordt verder gewerkt aan andere problematiek. Dit stelt mensen in staat om hun leven weer op te bouwen zoals zij zelf willen (Limor, z.d.). Deze aanpak werkt aan de hand van drie samenhangende doelen: leveren en behoud van huisvesting, verbeteren van gezondheid en welzijn en het bevorderen van sociale integratie. Hierbij draait het om autonomie, mensen mogen zelf keuzes maken (Limor, z.d.). Housing First werkt volgens acht kernprincipes, namelijk: huisvesting is een mensenrecht, keuze en regie voor deelnemers, scheiden van wonen en zorg, herstelondersteuning, harm reduction, actieve betrokkenheid zonder dwang, persoonsgerichte begeleiding, flexibele ondersteuning zo lang als nodig.

Housing First is vooral gericht op mensen die langdurig dak- of thuisloos zijn (Limor, z.d.). In het onderzoek van Moerenburg (2023) wordt duidelijk dat ruim 80% van de deelnemers sinds de start van Housing First niet meer dak- of thuisloos is geweest.

Jongeren die te maken krijgen met ongelijke kansen, armoede, gebrek aan steun of getroffen door tegenslagen, lopen risico dak- of thuisloos te worden (Stickley et al., 2005). Zonder de juiste hulp en ondersteuning is het voor hen erg moeilijk om uit die situatie te ontsnappen. Daarom is het belangrijk dat jongeren tijdig de juiste hulp ontvangen om grotere problemen zoals psychische of lichamelijke klachten te voorkomen (Stichting Het Vergeten Kind, 2023).

1.2 Aanleiding

Dit onderzoek focust op het fenomeen dat dak- en thuisloze jongeren in Groningen schijnbaar weinig gebruik maken van maatschappelijke opvangvoorzieningen en zelden aankloppen bij hulpinstanties. De gemeente Groningen heeft deze zelfde indruk, er heerst onduidelijkheid wie deze jongeren zijn en waar zij ondersteuning bij nodig hebben. Dit onderzoek draagt bij aan kennis rondom dit fenomeen. De beleidsafdeling van de gemeente Groningen is geïnteresseerd in meer inzicht rondom dak- en thuisloosheid onder jongeren. Waarom ze dak- of thuisloos worden en welke oplossingen zij vinden voor onderdak, met als doel om dak- en thuisloosheid effectiever aanpakken en voorkomen. Deze interesse komt duidelijk naar voren in een collegebrief uit 2019, waarin het thema van ondersteuning en opvang van kwetsbare (dak- en thuisloze) jongeren centraal staat (Van der Hoek, 2019). Het verschil tussen het aantal personen met een briefadres en de geregistreerde personen bij maatschappelijke opvanglocaties ondersteunt dit (Van der Hoek, 2019). Het is voor de gemeente onduidelijk wie zich wel en niet meldt bij maatschappelijke opvang, en waarom dit zo is. Deze constatering vormt de kern van mijn onderzoek.

1.3 Bestaande inzichten

In de afgelopen jaren heeft dak- en thuisloosheid onder jongeren veel aandacht gekregen in de politiek en op sociale media (Metro, 2020; Middelsé, 2023; NOS, 2023). Daarnaast hebben verschillende Nederlandse en internationale onderzoeken licht geworpen op onderliggende oorzaken van dak- en thuisloosheid van jongeren, maar ook op een vernieuwde definitie. Zo is de Hogeschool van Utrecht in 2022 gestart met een pilot waarbij dak- en thuisloze mensen in twee Nederlandse steden een jaar lang worden geteld aan de hand van de ETHOS classificatie (Kansfonds, 2023). ETHOS staat voor 'European Typology of Homeless and Housing

Exclusion'. Bij deze benadering wordt een definitie gehanteerd die zich niet alleen richt op feitelijk dakloze mensen. De definitie includeert ook mensen die tijdelijk in bijvoorbeeld een caravan verblijven, of bij vrienden en familie. Dit maakt dat er een bredere definitie wordt gehanteerd dan bij het CBS (Kansfonds, 2023).

In 2020 voerde de Universiteit van Amsterdam een onderzoek uit naar netwerkactivering onder bankslapers in Rotterdam (Boesveldt & Otto, 2022). Hieruit blijkt dat een gebrek aan privacy, wijdverbreid drugsgebruik en gevoelens van onveiligheid ervoor zorgden dat jongeren een negatieve indruk hebben van de maatschappelijke opvang (Boesveldt & Otto, 2022). Dit maakt dat bankslapen door jongeren als veiliger wordt beschouwd in vergelijking met leven op straat of overnachten in maatschappelijke opvangvoorzieningen (Beekman et al., 2021; Boesveldt & Otto, 2022). Tegelijkertijd geven jongeren in het onderzoek van Boesveldt en Otto (2022) aan dat ze moeite hebben met het gevoel dat ze anderen tot last zijn. Om te voorkomen dat het netwerk uitgeput raakt wisselen jongeren veel van slaapadres (Boesveldt & Otto, 2022).

Het onderzoek van Beekman et al. (2021) suggereert dat jongeren die bankslapen zichzelf niet als dak- of thuisloos beschouwen. Deze zelfidentificatie belemmert hen om maatschappelijke opvang als een optie te zien (Beekman et al., 2020). Deze identiteitskwesie hangt samen met het stigma rond dakloosheid. Dit stigma weerhoudt jongeren er ook van om hulp te zoeken (Beekman et al., 2021).

Recent onderzoek van Stichting Het Vergeten Kind (2023) laat zien dat opgroeien in de jeugdzorg een belangrijke risicofactor is voor latere dak- of thuisloosheid. Bijna 80% van de jongeren die dak- en thuisloos zijn, heeft ervaring met jeugdzorg (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Dit patroon werd ook bevestigd in een eerdere studie van Noom et al. (2003). Het onderzoek van Stichting Het Vergeten Kind (2023) onthulde eveneens dat deze jongeren zich bevinden in een voortdurende overlevingsmodus, waarbij stress, onzekerheid en een laag zelfbeeld een grote rol spelen.

Verschillende studies door Currey et al. (2017; 2021) benadrukken het belang van een sociaal netwerk en een sociaal vangnet voor dak- en thuisloze jongeren. Het hebben van een dergelijk netwerk is cruciaal. Het ontbreken ervan vergroot de kans op dak- en thuisloosheid, zoals ook naar voren komt in het onderzoek van Boesveldt en Otto (2022) en Atmani (2019). Onderzoek in zowel binnen- als buitenland roept nog steeds vragen op over de situatie van dak- en thuisloze jongeren en waarom zij weinig gebruikmaken van de maatschappelijke opvang. Er is, specifiek in de Gemeente Groningen, behoefte aan een diepgaander begrip over uitdagingen waar deze jongeren mee te maken krijgen en waarom zij zich niet melden.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

Binnen dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

“Wat is de leefsituatie en hulpbehoefte van dak- en thuisloze jongeren in Groningen volgens hulpverleners en waarom maken ze tijdens het proces (te) laat gebruik van hulpinstanties zoals de maatschappelijke opvang?”

De onderzoeksvraag is opgedeeld in vijf onderwerpen, bij elk onderwerp is één deelvraag geformuleerd:

1. Leefomstandigheden

Wat zijn volgens hulpverleners leefomstandigheden van dak- en thuisloze jongeren? Waar overnachten ze? Hoe ziet hun netwerk eruit?

2. Oorzaak dak- of thuisloosheid

Welke redenen of oorzaken geven hulpverleners voor het dak- of thuisloos zijn van jongeren en waar lopen zij volgens hen tegenaan?

3. Hulpbehoefte

Hebben dak- en thuisloze jongeren volgens hulpverleners een hulpbehoefte? Hoe ziet deze behoefte er volgens hen uit en vinden ze dat jongeren hulp zijn misgelopen?

4. Hulpverlening

Hoe kijken dak- en thuisloze jongeren naar hulpverlening in Groningen volgens hulpverleners? Mist er iets in de huidige hulpverlening volgens hulpverleners?

5. Maatschappelijke opvang

Waarom melden jongeren zich volgens hulpverleners weinig bij maatschappelijke opvanglocaties in Groningen?

1.5 Relevantie van dit onderzoek

De bestaande inzichten geven een beeld van de situatie waar deze jongeren in leven, maar ze maken niet duidelijk waarom jongeren zich nauwelijks lijken te melden voor hulp, zoals bij een maatschappelijke opvang. Bestaande literatuur is voornamelijk gericht op jongeren die duidelijk zichtbaar dak- of thuisloos zijn, zoals degenen die buiten slapen. Dit betekent dat over de specifieke groep bankslapers in de wetenschappelijke literatuur relatief onbekend is. Nederlands onderzoek naar bankslapers is daarbij vaak uitgevoerd in de randstad en niet in Groningen. Het beleid van verschillende gemeenten met betrekking tot de aanpak van dak- en thuisloosheid, evenals de maatschappelijke opvang, varieert van gemeente tot gemeente (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Hierdoor is het niet altijd mogelijk om

onderzoeksresultaten uit andere gemeenten te generaliseren voor de specifieke situatie in de gemeente Groningen.

Om de bestaande inzichten aan te vullen en te verrijken, voer ik een kwalitatief onderzoek uit middels interviews met hulpverleners. Het doel is om via deze methode een diepgaander en gecontextualiseerd inzicht te krijgen in de redenen waarom deze jongeren zich niet of nauwelijks melden bij hulpverleningsinstanties zoals de gemeente of de maatschappelijke opvang, en of ze daardoor mogelijk hulp mislopen. Dit maakt de ervaringen van hulpverleners, die hulp bieden aan bankslapers, ook inzichtelijk. In dit onderzoek wordt tevens onderzocht wat leefomstandigheden zijn van bankslapers en met welke uitdagingen zij volgens hulpverleners te maken krijgen.

1.5.1 Wetenschappelijke relevantie

De wetenschappelijke waarde van dit onderzoek bestaat uit een diepgaander begrip van de motieven achter de terughoudendheid van dak- en thuisloze jongeren om zich aan te melden bij maatschappelijke opvang. Het onderzoek maakt duidelijk welke motieven jongeren hebben bij hun beslissing om zich wel of niet te melden bij de maatschappelijke opvang. Deze inzichten zijn waardevol voor hulpverleners en beleidsmakers die zich bezighouden met dak- en thuisloosheid onder jongeren. Door te begrijpen wat jongeren weerhoudt, kunnen gerichtere interventies worden ontwikkeld. Deze interventies zijn niet alleen effectiever, maar ook beter afgestemd op de werkelijke behoeften die jongeren volgens hulpverleners hebben. Daarnaast vergroot het ook ons begrip van de complexiteit van dak- en thuisloosheid.

1.5.2 Maatschappelijke relevantie

Dak- en thuisloosheid valt onder een breed maatschappelijk vraagstuk. Het hangt namelijk sterk samen met het sociologische vraagstuk wat zich richt op ongelijkheid (De Graaf & Wiertz, 2019). Zo wordt in het onderzoek van Develtere (2023) duidelijk dat de kosten voor het voorkomen van dak- en thuisloosheid aanzienlijk lager zijn dan de gevolgen van langdurige dak- of thuisloosheid. Het oplossen of voorkomen van dak- en thuisloosheid heeft daardoor effect op de gehele maatschappij, en andersom. Daarnaast haakt dit onderzoek in op het Nationaal Actieplan Dakloosheid dat in december 2022 werd gepresenteerd (VWS, 2023). Het doel van het Nationaal Actieplan Dakloosheid is dat er in 2030 geen dakloze mensen meer in Nederland zijn. Hiervoor gelden zes leidende principes: dakloosheid voorkomen is beter dan opvang, huisvesting is een mensenrecht, respect voor keuzes en eigen regie van

jongeren, scheiden van wonen en zorg, ondersteuning gericht op herstel en ondersteuning flexibel en op maat (VWS, 2023).

Naast de zes leidende principes zijn nog zes actielijnen geformuleerd. Ten eerste het versterken van de financiële bestaanszekerheid van jongeren: borging van het bestaansminimum. Ten tweede preventie: dakloosheid wordt te allen tijde voorkomen, onder andere door tegengaan van een stigmatiserende benadering, vindbare informatie over leefgebieden, ambulante begeleiding en dat huisuitzetting niet leidt tot dakloosheid. Van belang is ook het tegengaan van stigmatisering door de jongeren geen ‘daklozen’ meer te noemen, maar in plaats daarvan aan te duiden als ‘dak- en thuisloze mensen’ of ‘dak- en thuisloze jongeren’. De derde actielijn is dat wonen eerst komt, iedereen moet een stabiele woonplek hebben met eventueel waar nodig ondersteuning op maat. Het vierde punt is het versterken van de uitvoeringspraktijk. Ten vijfde kan ervaringskennis in de hele beleidscyclus beter worden ingezet. Tot slot is er binnen het actieplan aandacht voor alle jongeren in iedere gemeenschap inclusief, LHBTQ en verschillende culturen (VWS, 2023).

Voor het plan is 65 miljoen euro uitgetrokken, bovenop de 385 miljoen die gemeenten ontvangen voor maatschappelijke opvang (VWS, 2023). Het is onduidelijk hoe de gemeente Groningen hier mee omgaat. Wel komt in het onderzoek van Stichting Het Vergeten Kind (2023) naar voren dat 59% van de gemeenten de richtlijnen uit het actieplan niet naleven.

De uitkomsten van deze scriptie dragen bij aan de beeldvorming en bewustwording rondom dak- en thuisloosheid onder jongeren in Groningen. Het is belangrijk om te begrijpen hoe deze jongeren leven en welke uitdagingen zij ervaren. Dit kan helpen om beleidsmakers bekend te maken met de problemen waar deze jongeren tegenaan lopen, wat kan leiden tot beter beleid en dit helpt mogelijk bij het voorkomen van dak- en thuisloosheid onder jongeren. Daarnaast kan de huidige hulp aan de hand van nieuwe inzichten worden aangepast. Dit onderzoek leidt dus tot inzichten in de mechanismen van sociale uitsluiting en ongelijkheid. Deze inzichten kunnen dienen als basis voor verdere theoretische ontwikkelingen omtrent bijvoorbeeld stigma en identificatie van dak- en thuisloosheid, maar ook voor verdere beleidsontwikkelingen gericht op dak- en thuisloosheid onder jongeren.

1.6 Leeswijzer

Deze scriptie bestaat uit vijf hoofdstukken. Hoofdstuk 1 beschrijft de inleiding van dit onderzoek. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader uiteengezet, waarin de relevante literatuur met betrekking tot de onderzoeksvraag wordt besproken. Hoofdstuk 3 beschrijft de

methoden die zijn gebruikt voor de voorbereiding en uitvoering van het onderzoek. In hoofdstuk 4 worden de resultaten per onderzoeksvraag gepresenteerd, inclusief relevante citaten. Hoofdstuk 5 bevat zowel de conclusies van het onderzoek als de daaropvolgende discussie, gevolgd door de literatuurlijst en de bijlagen.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag theoretisch uitgewerkt. Hierbij wordt aandacht besteed aan een aantal aspecten en factoren die mogelijk een belangrijke rol spelen bij dak- of thuisloosheid onder jongeren. Achtereenvolgens zal worden ingegaan op de thuissituatie, sociaal netwerk, leefomstandigheden, overgang van 18- naar 18+, hulpverlening en het stigma en schaamte rondom dak- en thuisloosheid. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conceptueel model.

2.1 Thuissituatie

Dak- en thuisloosheid onder jongeren is een gecompliceerd probleem dat voortkomt uit verschillende factoren. Een belangrijke factor die invloed heeft op de kans om dak- of thuisloosheid te worden, is de thuissituatie waar iemand in opgroeit (Hail-Jares et al., 2020). Veel dak- en thuisloze jongeren ervaren al op jonge leeftijd problemen binnen hun gezin of familie, zoals ouderlijke conflicten, ruzies, scheidingen, verslaving, armoede, geweld en huisvestingsonzekerheid (Hail-Jares et al., 2020; Hail-Jares, 2023; Kidd, 2006; Tyler & Schmitz, 2015). Volgens Kidd (2016) leiden deze instabiele leefomstandigheden vaak tot herhaalde verhuizingen, waardoor jongeren geen stabiele thuissituatie hebben en voortdurend in onzekerheid verkeren. Deze instabiliteit kan jongeren ertoe dwingen om hun ouderlijk huis, al dan niet vrijwillig, te verlaten, wat een kernprobleem vormt dat bijdraagt aan dak- of thuisloosheid (Kidd, 2006; Tyler & Schmitz, 2015).

Hail-Jares et al. (2020) stellen dat dak- en thuisloosheid sterk samenhangt met de opvoeding die iemand heeft gehad. Tijdens de opvoeding krijgt een kind normen en waarden mee van de ouders. Normen en waarden zijn gedragsvormen die door de maatschappij als normaal worden gezien, zoals respect voor anderen en het vermijden van crimineel gedrag (Kang & Guo, 2021). Het ontbreken van bepaalde normen en waarden hangt daarom sterk samen met afwijkend gedrag op latere leeftijd (Tyler & Schmitz, 2015). Dit kan zich uiten in bijvoorbeeld spijbelen, alcohol- of drugsmisbruik en problemen met de politie (Tyler & Schmitz, 2015). Wanneer een jongere eenmaal dak- of thuisloos is kunnen normen en waarden vervagen. De prioriteiten liggen op dat moment niet bij het naleven van normen en waarden, maar bij het overleven op straat en het vinden van een slaapplek (Pat-Horenczyk et al., 2014; Stichting Het Vergeten Kind, 2023; Tieberghien & Decorte, 2011).

Huiselijk geweld is een andere verontrustende factor die de kans op dak- of thuisloosheid aanzienlijk verhoogt (Hail-Jares, 2023; North et al., 1994; Tyler & Schmitz, 2015). Het merendeel van de dak- en thuisloze jongeren heeft ervaring met fysiek, emotioneel of

seksueel misbruik, wat leidt tot een onveilige thuissituatie (Hail-Jares, 2023; North et al., 1994). Het onveilige gevoel en gebrek aan emotionele steun thuis maakt hen kwetsbaar, waardoor ze buiten hun vertrouwde omgeving steun zoeken, vaak in een ongunstige omgeving (Tieberghien & Decorte, 2011). Een voorbeeld van zo'n ongunstige omgeving is het criminele- of drugscircuit (Tieberghien & Decorte, 2011). Bovendien is het ervaren van agressief of crimineel gedrag op jonge leeftijd een voorspeller om later agressief, crimineel of ander afwijkend gedrag te vertonen, wat in lijn is met de sociale leertheorie (Abbassi & Aslinia, 2010).

De sociale leertheorie, ontwikkeld door Albert Bandura in 1977, biedt inzicht in de complexe interacties tussen individuele ervaringen, sociale invloeden en de omgeving (Abbassi & Aslinia, 2010). Door observatie leert men van anderen in vergelijkbare omstandigheden, waarbij gedrag en overlevingsstrategieën worden overgenomen. Het overnemen van verkeerd gedrag zorgt ervoor dat men op latere leeftijd problematisch gedrag kan vertonen. De theorie verklaart dat een instabiele jeugd, met ouders die het verkeerde voorbeeld geven, de kans op dak- of thuisloosheid kan vergroten (Abbassi & Aslinia, 2010). De theorie veronderstelt tevens dat jongeren die opgroeien in families waar verslaving voorkomt, een verhoogd risico hebben om zelf verslaafd te raken (Abbassi & Aslinia, 2010).

Dak- en thuisloosheid wordt regelmatig geassocieerd met verslavingsproblematiek (Fountain et al., 2003). Verslaving maakt jongeren erg kwetsbaar voor dak- en thuisloosheid, en andersom (Boesveldt & Otto, 2022; Fountain et al., 2003; Hail-Jares, 2020; Hail-Jares et al., 2023). De verslaving kan zowel een oorzaak als gevolg zijn van hun dak- of thuisloosheid (Fountain et al., 2003). Uit het onderzoek van Fountain et al. (2003) blijkt echter dat voor de meerderheid van de dak- of thuisloze mensen geldt dat hun verslaving een belangrijke factor is die heeft bijgedragen aan hun dak- of thuisloosheid. Daarnaast lijkt het gebruik van middelen toe te nemen naarmate men langer dak- of thuisloos is (Fountain et al., 2003). Dak- en thuisloze jongeren lijken vooral verdovende middelen te gebruiken, zoals cannabis, cocaïne, alcohol of een combinatie hiervan (Tieberghien & Decorte, 2011).

Verslavingsproblematiek hangt bovendien sterk samen met crimineel gedrag (Mitchell et al., 2023; Tieberghien & Decorte, 2011). De situatie van dak- en thuisloze jongeren is al kwetsbaar, wanneer zij op zoek zijn naar geld en/of drugs wordt hier vaak misbruik van gemaakt, door bijvoorbeeld een dealer. Meisjes worden hierbij regelmatig aangezet tot prostitutie, jongens worden daarentegen vaker gekozen als loopjongen (Tieberghien & Decorte, 2011).

Bij het ontstaan van dak- of thuisloosheid zijn wel verschillen tussen mannen en vrouwen. Zo zijn mannen terughoudender in het zoeken naar hulp dan vrouwen, ze vertonen vaker probleemgedrag en hebben minder zelfbeheersing (Liddon et al., 2017; Thijs et al., 2014). Dit is terug te zien in cijfers van het CBS (2023), er zijn namelijk meer geregistreerde dak- en thuisloze mannen dan vrouwen. Een andere mogelijke verklaring hiervoor is dat vrouwen een sterker netwerk en andere overlevingsstrategieën hebben die ervoor zorgen dat ze minder zichtbaar zijn (Akkermans, 2020). Vrouwen lopen daarbij wel meer risico om in onveilige situaties te belanden, waar ze worden geconfronteerd met onder andere psychisch en/of fysiek geweld en uitbuiting (Akkermans, 2020; Tieberghien & Decorte, 2011).

2.2 Sociaal netwerk

Naast de thuissituatie speelt het sociale netwerk van jongeren ook een cruciale rol bij het ontstaan of voorkomen van dak- en thuisloosheid (Currey et al., 2021; Hail-Jares, 2023; Hail-Jares et al., 2020). Jongeren met een stevig sociaal vangnet kunnen rekenen op ondersteuning in belangrijke aspecten van hun leven, zoals onderwijs, financiën en huisvesting (Olsen & Lorenzo, 2016). Dak- en thuisloze jongeren staan daarentegen vaak voor het probleem dat zij onvoldoende ondersteunende relaties en een gebrek aan sociaal vangnet hebben. Hierdoor worden ze beperkt in hun mogelijkheden om een zelfstandig bestaan op te bouwen (Atmani, 2019; Currey et al., 2021). Voor hen is het vaak niet mogelijk om binnen hun netwerk de benodigde hulp te vinden die helpt bij het voorkomen of oplossen van hun dak- of thuisloosheid (Currey et al., 2021; Hail-Jares et al., 2020).

Voor het vinden van een slaapplek maken dak- en thuisloze jongeren over het algemeen wel gebruik van hun eigen netwerk. In het onderzoek van Boesveldt & Otto (2022) komt naar voren dat dit in de meeste gevallen om vrienden of kennissen gaat waar ze op de bank kunnen slapen. Jongeren verkiezen overnachten in de opvang of op straat echter wel boven het slapen bij familieleden (Boesveldt & Otto, 2022). Een verklaring hiervoor is dat jongeren conflicten hebben met familie, zich schamen of hen niet tot last willen zijn (Boesveldt & Otto, 2022). Wanneer ze wel bij mensen van hun eigen netwerk slapen, heeft dit netwerk vaak maar een beperkte draagkracht en het risico is dat het netwerk uitgeput raakt (Boesveldt & Otto, 2022). Om dit te voorkomen proberen jongeren het netwerk zo min mogelijk tot last te zijn. Dit dwingt ze ertoe om zeer regelmatig te wisselen van slaapplek (Boesveldt & Otto, 2022).

Dak- en thuisloze jongeren lijken vooral een veilig en vertrouwd netwerk nodig te hebben, waar ze terecht kunnen voor hulp en ondersteuning. Het gebrek aan deze vertrouwde structuur vergroot de kans op dak- of thuisloosheid aanzienlijk (Currey et al., 2021). Dit kan

zich op verschillende manieren uiten. Zo kan het bij jongeren gedragsproblemen veroorzaken, waaronder verbale en fysieke agressie (Currey et al., 2021; Hail-Jares, 2023). Dit soort gedragsproblemen verhogen de kans op instabiliteit, en dus de kans op dak- of thuisloosheid (Hail-Jares, 2023). Daarnaast zorgt de afwezigheid van mensen met gezag en structuur ervoor dat afwijkend gedrag waarschijnlijker wordt. Dit wordt versterkt wanneer een jongere veelal omgeven is door gelijkgestemden die hen niet zullen tegenspreken (Archer & Flexon, 2021).

Bovendien maakt het ontbreken van een stabiele thuisbasis het moeilijk om langdurige relaties op te bouwen of een gevoel van gemeenschap te ervaren (Stichting Het vergeten Kind, 2023). Dit isolement kan leiden tot eenzaamheid en depressie (Hail-Jares et al., 2020). Het gevoel van eenzaamheid wordt vergroot wanneer deze jongeren geconfronteerd worden met problemen en nergens terecht kunnen voor steun (Hail-Jares et al., 2020). Het eenzame gevoel wordt versterkt door de vele onzekerheden waar dak- en thuisloze jongeren mee te maken hebben (Atmani, 2019). Het mentale welzijn van deze jongeren wordt door de onzekere en vaak eenzame situatie verder aangetast (Hail-Jares, 2023; Kidd, 2006).

2.3 Leefomstandigheden

Dak- en thuisloze jongeren worden geconfronteerd met problematische leefomstandigheden, gekenmerkt door voortdurende onzekerheid en kwetsbaarheid (Hail-Jares, 2023). Een gebrek aan stabiele huisvesting legt een zware last op hun dagelijks leven (Hail-Jares, 2023; Stichting Het vergeten Kind, 2023). Het gevolg is dat jongeren vaak verkeren in een zogeheten overlevingsstand (Hail-Jares, 2023; Stichting Het vergeten Kind, 2023). Zo'n overlevingsstand ontstaat door het constante gevoel van gevaar en stress wat jongeren ervaren (Pat-Horenczyk et al., 2014). Hierdoor komen stresshormonen vrij in het lichaam, dit gaat om cortisol, adrenaline en noradrenaline. Door gebrek aan rust raakt het brein uitgeput. De primitieve drang om te overleven zorgt ervoor dat andere cognitieve functies van het brein worden overruled (Pat-Horenczyk et al., 2014). Dit maakt het voor dak- en thuisloze jongeren nog moeilijker om zich te concentreren op andere aspecten van hun leven, zoals onderwijs en werk, waardoor hun toekomstperspectieven verder worden beperkt (Stichting Het vergeten Kind, 2023; Tieberghien & Decorte, 2011).

2.4 De overgang van 18- naar 18+

Een factor die bijdraagt aan dak- en thuisloosheid onder jongeren is de overgang van 18- naar 18+ (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Het overgrote deel van de dak- en thuisloze jongeren is eerder in aanraking geweest met jeugdzorg (Noom et al., 2003), namelijk bijna

80% (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Jeugdzorg biedt onderdak aan jongeren onder de achttien jaar die niet meer thuis kunnen wonen. Ze helpen kinderen die kampen met bijvoorbeeld depressie, trauma's of andere psychische problemen (Zorgwaarts, 2019). Tot achttien jaar valt men in Nederland onder de jeugdwet. In deze wet is de zorg voor kinderen vastgelegd. Na hun achttiende vallen jongeren buiten deze wet (Zorgwaarts, 2019). Dit wordt ook wel de overgang van 18- naar 18+ genoemd (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Jongeren verlaten op hun achttiende jeugdzorg en hebben op dat moment nog niet altijd een duidelijk toekomstplan of plek om te wonen (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Dit is een moment waarop een groot deel van de jongeren die uitstroomt bij jeugdzorg dak- of thuisloos wordt (Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Daarnaast wordt de leeftijd van achttien jaar vaak gezien als een leeftijd waarop jongeren zelfstandig worden. Dit is echter niet altijd het geval, wat betekent dat dit een periode is waarin ze al snel moeite hebben om zichzelf te kunnen redden (Stichting Het Vergeten Kind, 2023).

2.5 Hulpbehoefte

Voor het overgrote deel van de dak- en thuisloze jongeren geldt dat zij in het verleden ervaring met hulpverlening hebben opgedaan (McLoughlin, 2013; Noom et al., 2003; Stichting Het Vergeten Kind, 2023). Jongeren geven in het onderzoek van Stichting Het Vergeten Kind (2023) aan dat hulpverlening beter bereikbaar moet zijn waarbij ze worden geholpen door iemand die door het stigma heen kijkt. Daarentegen komt in het onderzoek ook naar voren dat dak- en thuisloze jongeren volgens gemeenten vaak geen hulp willen ontvangen. Een verklaring hiervoor is dat het gros van deze jongeren al een geschiedenis aan zorg heeft gehad. Hierdoor kiezen ze er regelmatig voor om zorg juist te vermijden (McLoughlin, 2013). Ze hebben al zoveel ervaring met verschillende hulpverleners dat ze geen zin hebben om zich weer open te stellen aan nieuwe hulpverlening (Eroglu, 2023), ze zijn 'hulpverleningsmoe' (Stichting Het Vergeten Kind, 2023).

Daarnaast hebben dak- en thuisloze jongeren weinig vertrouwen in instanties, zoals de gemeente. Dit zorgt ervoor dat ze minder snel geneigd zijn om hulp te zoeken en te accepteren (Stickley et al., 2005). Dit wantrouwen zorgt er ook voor dat de jongeren vaak een bewuste keuze maken om hun netwerk klein te houden (Boesveldt & Otto, 2022). Het gebrek aan vertrouwen in combinatie met het ontbreken van een steunend sociaal netwerk maakt het voor deze jongeren buitengewoon moeilijk om zelfstandig iets aan de situatie te veranderen (Kidd, 2006; Stickley et al., 2005).

2.6 Hulpverlening

Meerdere instanties bieden hulp aan voor dak- en thuisloze jongeren, toch lijken de jongeren zich niet of te laat te melden (Van der Hoek, 2019). In Nederland kunnen jongeren die problemen ondervinden met hun thuis- of woonsituatie terecht bij verschillende hulpinstanties. Dit gaat om bijvoorbeeld jeugdhulp, WIJ-teams, de gemeente of een maatschappelijke opvang. In de gemeente Groningen kunnen de jongeren voor hulp terecht bij onder andere Elker, BinG, Limor, Wender, Werkro of WIJ-teams. Binnen deze instanties kunnen ze hulp krijgen bij verschillende problemen waaronder hun woonsituatie, maar ook met schulden of verslavingsproblematiek. Dak- en thuisloze jongeren worden bijgestaan door professionals zoals psychologen, psychiaters, maatschappelijk werkers en persoonlijke begeleiders. Deze mensen spelen een essentiële rol in het bieden van ondersteuning aan deze jongeren, ze werken volgens de regels van de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst (WGBO). Naast gekwalificeerde hulpverleners kunnen jongeren ook rekenen op hulp van bijvoorbeeld vrijwilligers, jongerenbegeleiders en jongerencoaches. (Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst – BVKZ, z.d.).

2.7 Stigma, beeldvorming en schaamte

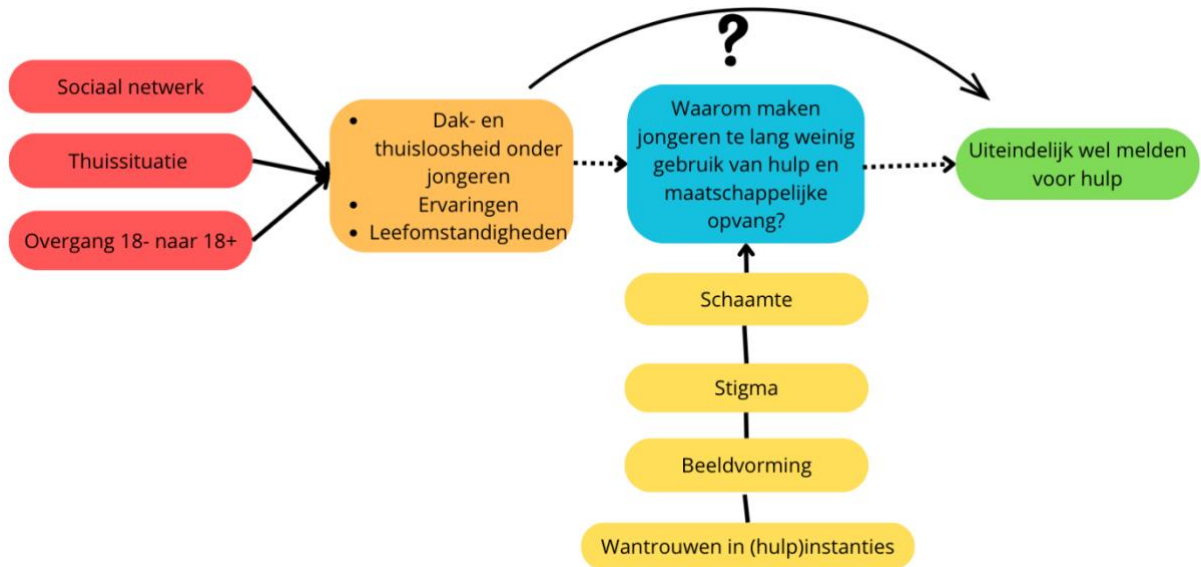
Een belemmerende factor die meespeelt bij het zoeken naar of melden voor hulp is het heersende stigma rond dak- en thuisloosheid. Dak- en thuisloze jongeren worden veelvuldig geconfronteerd met stigmatisering (Boesveldt & Otto, 2022; Rayburn & Guittar, 2013). Ze worden door de maatschappij als ‘anders’ beschouwd. Dit komt voort uit vooroordelen zoals lui, verslaafd of crimineel gedrag. Stigmatisering zorgt ervoor dat jongeren worden buitengesloten. Dit bemoeilijkt het proces om uit de vicieuze cirkel van dak- en thuisloosheid te komen (Kidd, 2006; Stickley et al., 2005). Het doorbreken van deze negatieve stereotypen en het bevorderen van meer exclusiviteit zijn cruciale stappen in het ondersteunen van dak- en thuisloze jongeren (Stichting Het Vergeten Kind, 2023).

Het stigma rondom dak- en thuisloosheid leidt tot een laag zelfbeeld, eenzaamheid en depressieve gedachten (Hail-Jares et al., 2020; Kidd, 2006). Dit kan het vermogen van jongeren om uit de situatie te komen verder bemoeilijken (Kidd, 2006). Daarnaast zorgt het voor een sterk gevoel van schaamte (Atmani, 2019; Boesveldt & Otto, 2022). Schaamte zorgt ervoor dat men terughoudender is bij het zoeken naar hulp, zowel binnen als buiten het eigen netwerk (Boesveldt & Otto, 2022).

Daarnaast herkennen jongeren zich vaak niet in het gestigmatiseerde en stereotypische beeld dat zij van dak- en thuisloze mensen hebben (McLoughlin, 2013). Ze zien zichzelf

daardoor niet als dak- of thuisloos, wat hun bereidheid om hulp te zoeken beïnvloedt. Het zorgt voor een drempel bij het benaderen van anderen voor hulp (Beekman et al., 2021; McLoughlin, 2013).

2.8 Conceptueel model

Figuur 1 Conceptueel model

Figuur 1 illustreert het conceptuele model van dit onderzoek. Dit model is gebaseerd op wetenschappelijke literatuur, eerder beschreven in dit hoofdstuk. Het model laat zien dat thuisituatie, sociaal netwerk en de overgang van 18- naar 18+ invloed hebben op dak- en thuisloosheid onder jongeren, hun ervaringen en leefomstandigheden. Daarnaast laat het model zien dat een deel van de dak- en thuisloze jongeren de directe stap naar hulp niet maakt. Deze terughoudendheid wordt beïnvloed door het gevoel van schaamte, het stigma en beeldvorming rondom dak- en thuisloosheid alsook de wantrouwende houding die jongeren jegens hulpverlening lijken te hebben.

3. Methoden

Dit hoofdstuk beschrijft welke methoden zijn gebruikt bij het voorbereiden en uitvoeren van dit onderzoek. De keuze voor kwalitatief onderzoek wordt uiteengezet, evenals de manier van dataverzameling en data-analyse. Het hoofdstuk eindigt met een paragraaf over ethische aspecten en de wetenschappelijke nauwkeurigheid van dit onderzoek.

3.1 Keuze voor kwalitatief onderzoek

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksmethode. De keuze voor een kwalitatieve onderzoeksmethode lag in de complexiteit van de benodigde informatie. Deze informatie kon het beste in een gesprek worden uitgevraagd, omdat de informatie vooral betrekking had op ervaringen van mensen (Hennink et al., 2020). Kwalitatief onderzoek is geschikt om antwoord te krijgen op ‘waarom’ en ‘hoe’ vragen. Maar ook voor een dieper begrip over processen, gedrag en motivatie die leiden tot een bepaald fenomeen, in dit geval dak- of thuisloosheid (Hennink et al., 2020). Daarnaast waren er weinig kwantitatieve data beschikbaar die informatie gaven over de relatie tussen dak- en thuisloosheid onder jongeren en de keuze om voor hulp al dan niet een beroep te doen op de maatschappelijke opvang. Aan de hand van dit onderzoek worden de ervaringen van hulpverleners die werken met jongeren die (dreigend) dak- of thuisloos zijn, of zijn geweest inzichtelijk.

Dit onderzoek werd oorspronkelijk opgestart in 2019 door een andere student sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, als reactie op het Nationale Actieplan Dakloosheid van 2019. Wegens de COVID-19-pandemie kon het onderzoek destijds niet doorgaan. Voor het huidige onderzoek is gebruikgemaakt van de voorbereidingen die in 2019 zijn uitgevoerd. Het doel van het onderzoek is hetzelfde gebleven: door middel van interviews antwoord krijgen op de vraag waarom dak- en thuisloze jongeren zich niet of pas heel laat melden bij maatschappelijke opvang. Aanvankelijk was het plan om dak- en thuisloze jongeren te interviewen. De ethische commissie van de faculteit gedrags- en maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen vond dak- en thuisloze jongeren echter een te kwetsbare groep. Daarom is er gekozen voor interviews met hulpverleners. Aan de hand van de interviews wilde ik inzichtelijk te kunnen maken wat redenen zijn van het mijden van maatschappelijke opvangvoorzieningen. Hoewel de focus voor het afnemen van interviews was verschoven van jongeren naar hulpverleners, bleef de kernvraag grotendeels intact,

aangezien de beleidsafdeling van de gemeente Groningen nog steeds behoefte had aan een antwoord op deze vraag.

3.2 Onderzoeksopzet

3.2.1 Onderzoekspopulatie

Dit onderzoek richt zich op hulpverleners die werkzaam zijn bij instanties die hulp bieden aan dak- en thuisloze jongeren. Participanten zijn werkzaam bij onder andere WIJ-teams, verslavingszorg en maatschappelijke opvanglocaties. Participanten werken met jongeren die op dit moment dak- of thuisloos zijn, of dit in het verleden zijn geweest. Dit zorgt ervoor dat zij een goed beeld hebben van de situatie van de jongeren en factoren die meespelen in het mogelijk vermijden van hulp en zorg. Aan de hand van de kennis van hulpverleners probeer ik inzicht te geven in de situaties van de dak- en thuisloze jongeren in Groningen.

De methode waarmee ik participanten heb gezocht is de sneeuwbalmethode (Noy, 2008). Dit houdt in dat ik via mijn contacten binnen de afdeling Onderzoek Informatie en Statistiek (OIS) van de gemeente Groningen hulpverleners heb leren kennen die werken met dak- en thuisloze jongeren. Via hen werd ik in contact gebracht met andere hulpverleners werkend bij verschillende instanties (Hennink et al., 2020). Daarnaast heb ik per e-mail contact opgenomen met opvanglocaties binnen Groningen die bekend zijn met dak- en thuisloze jongeren, namelijk Elker, Limor, Wender, Leger des Heils, WerkPro en WIJ Groningen. Daarbij heb ik me gericht op hulpverleners die hulpverlening aan dak- en thuisloze jongeren tussen de 18 en 27 jaar.

3.2.2 Procedure interviews

Voorafgaand aan de interviews is aan de hand van de literatuur en het conceptueel model in hoofdstuk 2 een interviewschema opgesteld. Het interviewschema is te vinden in bijlage I. Het schema bestaat uit een korte introductie, een aantal openingsvragen, kernvragen en een afsluiting (Hennink et al., 2020). De kernvragen zijn opgesteld vanuit de theorie in hoofdstuk 2, het conceptuele model en de deelvragen met bijbehorende deelonderwerpen namelijk: leefsituatie, oorzaken, hulpbehoefte en hulpverlening. Voor iedere interviewvraag zijn een aantal probes opgesteld. Dit zijn onderwerpen waarover doorggevraagd kon worden (Hennink et al., 2020; Shenton, 2004). De afsluiting van het interview richtte zich op het bedanken van de participant en op het mogelijk kunnen interviewen van bijvoorbeeld een collega. De interviews waren semigestructureerd van aard, de volgorde van de vragen was hierbij flexibel (Schwab, 2020). Deze manier van interviewen zorgt voor houvast, maar er is genoeg ruimte

voor eigen inbreng van de participant. Het doel is dat de interviews hierdoor een lopend gesprek worden (Plochg et al., 2008; Schwab, 2020).

Het voorstel aan de participanten was om de interviews te houden op een plek waar zij zich prettig bij voelen, zoals op hun werk, bij de gemeente Groningen of op de Rijksuniversiteit Groningen. Het uitgangspunt was om de interviews in persoon af te nemen. Wanneer dit niet mogelijk was kon het interview online via Teams plaatsvinden, van dit gesprek werden geluidsopnamen gemaakt welke door mij zijn getranscribeerd.

In de informed consent (bijlage II) is zo duidelijk en helder mogelijk beschreven wat er van de participant werd verwacht. Ik heb de participanten voorafgaand aan het interview de tijd gegeven om te informed consent te lezen. Alle participanten hebben het formulier zonder vragen ondertekend. Pas na het ondertekenen van de informed consent werd gestart met het interview.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Groningen, in combinatie met een stage van de onderzoeker. Dit maakte het mogelijk om interviews op te nemen met een werktelefoon. Het contact met de participanten was naast mailcontact ook met deze telefoon. De werktelefoon werd beheerd door de ICT-afdeling van de gemeente Groningen en was goed beveiligd. De interviews zijn na het gesprek door mij getranscribeerd en direct geanonimiseerd (Plochg et al., 2008). Dit houdt in dat alle herleidbare gegevens uit de data zijn verwijderd zoals details over locaties en namen. Op deze manier kunnen de data niet worden gebruikt om later aan een persoon te koppelen (Plochg et al., 2008). Na het transcriberen zijn de opnames verwijderd. De transcripten zijn opgeslagen op het beveiligde netwerk van de gemeente Groningen, de transcripten zijn enkel toegankelijk voor werknemers van de afdeling OIS van de gemeente Groningen. Na afronding van dit onderzoek worden de transcripten maximaal 10 jaar bewaard binnen de beveiligde omgeving van de gemeente Groningen, dit was vermeld in de informed consent.

3.2 Dataverzameling

3.2.1 Oriënterende gesprekken

Voorafgaand aan de interviews heb ik meerdere oriënterende gesprekken gevoerd met hulpverleners, beleidsmakers, een kwartiermaker ervaringsdeskundigheid en oud-sociologiestudenten. Zij zijn werkzaam binnen de gemeente Groningen, Elker en Limor. Allereerst heb ik met twee oud-sociologiestudenten gesproken. Zij hebben voor hun masterscriptie beide onderzoek gedaan naar dak- en thuisloosheid onder jongeren. Een van hen werkte op dat moment als vrijwilliger in een dagopvang voor dak- en thuisloze mensen.

Zij hebben mij beiden een aantal tips gegeven over onder andere de ethische commissie en de bevindingen uit hun onderzoeken. Vervolgens sprak ik via een collega van afdeling OIS als eerste met een teammanager binnen Limor. Via haar ben ik in contact gekomen met hulpverleners werkzaam bij WIJ-Groningen, Housing First Nederland en WerkPro. Later heb ik haar en een collega mogen interviewen. Daaropvolgend heb ik via dezelfde collega binnen de afdeling OIS een gesprek gehad met een kwartiermaker ervaringsdeskundigheid van de gemeente Groningen. Zij gaf mij het advies om met iemand te spreken die werkt bij de afdeling 'inkomen' van de gemeente. Daarom heb ik gesproken met een beleidsmedewerker van het sociale domein, hij kon mij meer vertellen over het proces wanneer een dak -of thuisloze jongere een uitkering aan wil vragen. Ook heb ik met een collega van hem gesproken, een projectleider van de aanpak dak- en thuisloosheid onder jongeren. Hij vertelde mij onder andere over de pilot genaamd Bouwdepot, hierbij krijgen dak- en thuisloze jongeren een woning en budget om in een jaar hun leven weer op te pakken. Via hem heb ik nog een andere beleidsmaker binnen het sociaal domein van de Gemeente Groningen gesproken. Zij kon mij meer vertellen over maatschappelijke opvang en hoe deze is ingericht voor jongeren. Zij heeft mij in contact gebracht met Wender, waar ik later een interview kon doen. Tot slot ben ik via dit oriënterende gesprek in contact gekomen met een teammanager binnen Elker. Hij heeft mij beginnende inzichten gegeven over de leefsituaties van dak- en thuisloze jongeren, zoals het leven van dag tot dag en de overlevingsstand door lange blootstelling aan stress. Daarnaast heeft hij verteld over de acute opvang en de overgang van 18- naar 18+. Met hem, en twee collega's binnen Elker kon ik later een interview doen.

De oriënterende gesprekken hadden allen een duur van tussen de 30 en 60 minuten en vonden zowel online als fysiek plaats. De gesprekken hebben mij geholpen om nieuwe contacten op te doen voor latere interviews. Maar ook ter aanvulling van mijn begrip rondom het onderwerp.

Tijdens de oriënterende gesprekken kwamen een aantal onderwerpen naar voren waar ik in mijn interviews op kon letten, zoals de overlevingsstand waar jongeren in verkeren en de gevolgen daarvan. Daarnaast werd in deze gesprekken duidelijk dat organisaties regelmatig tegen regels en systemen aanlopen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de pilot voor acute opvang, een samenwerking van de gemeente Groningen, Elker, WerkPro en Wender. Jongeren kunnen in de pilot 28 dagen terecht binnen de acute opvang, in deze tijd moet er worden gezocht naar geschikte hulp en een woonplek. In de gesprekken kwam naar voren dat 28 dagen over het algemeen te kort is om dit te kunnen bewerkstelligen, het aanvragen van een zorgindicatie zelf duurt alleen al tussen de vier en zes weken. Daarnaast is er een groot

tekort aan geschikte woningen waardoor jongeren simpelweg geen vervolgplek hebben. Het gevolg is dat het soms voorkomt dat een jongere na de 28 dagen in de acute opvang weer op straat belandt.

3.2.2 Verloop interviews

Voor het starten van de interviews is het onderzoek kort geïntroduceerd, hierbij zijn de onderzoeksvraag en doel van het onderzoek besproken, hierna was er voor de participant ruimte om vragen te stellen. Vervolgens werd na het tekenen van de informed consent gestart met het interview.

In totaal zijn er negen interviews afgenomen, waarvan twee interviews met twee hulpverleners. Dit maakt dat ik in totaal elf hulpverleners heb geïnterviewd. Dit zijn hulpverleners werkzaam binnen Elker, Wender, Limor, Housing First Nederland, WIJ-teams, doorbraaknetwerk en Bemoeizorg in Groningen (BinG)/verslavingszorg. Binnen deze organisaties heb ik gesproken met teammanagers, gedragstherapeuten, maatschappelijk werkers en persoonlijk begeleiders. Alle participanten waren minimaal 2 jaar werkzaam met jongeren die dak- of thuisloos zijn, of dreigen te worden. De interviews duurden tussen 42 en 125 minuten, dit was afhankelijk van de loop van het gesprek. Gemiddeld duurde een interview 55 minuten. Acht van de interviews heb ik fysiek afgenomen, zowel op de afdeling van het OIS als op locaties van de organisatie waar de participant werkzaam was. Eén interview vond online plaats via Teams.

Hoeveel participanten nodig zijn voor een onderzoek is afhankelijk van de saturatie. Saturatie kan worden bereikt wanneer er herhaling komt in de antwoorden (Hennink et al., 2020). Op dat moment wordt er een punt bereikt waarbij men nog maar beperkt nieuwe informatie verzamelt. Na het bereiken van dit punt is het niet per definitie nodig meer interviews af te nemen (Hennink et al., 2020). Binnen dit onderzoek kwam er na elf interviews herhaling in de antwoorden, op dat moment was er sprake van saturatie.

3.2.3 Zelfreflectie

De interviews liepen naar mijn idee goed door. Een enkele keer was het voor mij nodig om het interviewschema bij langs te lopen om te controleren of ik alle vragen had gesteld. Over het algemeen waren het fijne gesprekken. Een aandachtspunt voor mijzelf was dat ik de focus bleef houden op mijn onderzoeksvragen. Ik dwaalde soms af wanneer een participant vertelde over andere onderwerpen die minder gerelateerd waren aan mijn onderzoek. Daarnaast bleek tijdens de analyse dat ik in de interviews te weinig heb doorgevraagd over mogelijke oplossingen die ervoor kunnen zorgen dat dak- en thuisloze jongeren zich eerder melden.

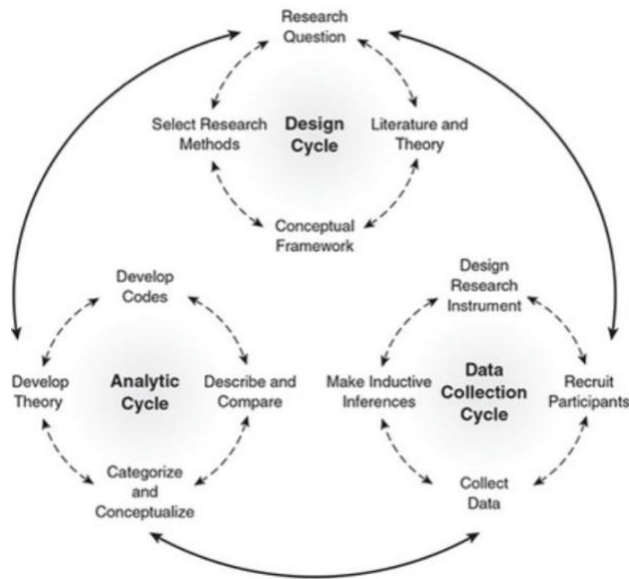
Na het eerste interview heb ik een vraag toegevoegd over hoe jongeren zichzelf zien en of zij zich herkennen in het beeld wat zij hebben van dak- en thuisloosheid. Daarnaast heb ik me meer gefocust op onderwerpen die in eerdere interviews vaker naar voren kwamen, zoals schaamte en de manier waarop jongeren dit verbloemen. Sommige onderwerpen verschilden per participant. Een verklaring hiervoor is dat de participanten bij verschillende instanties werken, waardoor het wisselend was wat participanten vertelden over bijvoorbeeld verslavings- of gedragsproblematiek van de jongeren waar zij mee werken. Een ander verschil was dat een deel van de participanten aangaf dat er geen verschillen zijn in het cognitieve vermogen van de jongeren waar ze mee werken, terwijl andere participanten expliciet aangaven dat een licht verstandelijke beperking vaak voorkomt onder dak- en thuisloze jongeren.

Tijdens de interviews was het belangrijk om een open houding aan te nemen (Hennink et al., 2020). Dit heb ik gedaan door open vragen te stellen, non-verbaal een open houding aan te nemen (lichaamstaal, gebaren, houding, stemvolume en gezichtsuitdrukkingen), tijdens het interview heb ik tussendoor samengevat wat de participant heeft gezegd (Plochg et al., 2008). Daarnaast heb ik gedurende en na afloop van de interviews notities bijgehouden met opvallende punten waar ik bij een volgend interview op kon letten. Op deze manier kon ik reflecteren op mijn rol als onderzoeker, waardoor het mogelijk was om kleine aanpassingen te maken voor volgende interviews (Goncalves, 2020). Reflectie was belangrijk omdat het mij hielp bij het verbeteren van volgende interviews. Daarnaast hielp reflectie mij bij het herkennen van patronen en thema's in de interviews (Plochg et al., 2008).

3.3 Data-analyse

3.3.1 Kwalitatieve onderzoekscyclus Hennink et al.

Binnen dit onderzoek heb ik gewerkt volgens de kwalitatieve onderzoekscyclus van Hennink et al. (2020). De cyclus, weergegeven in figuur 2, kent duidelijke fases die ik goed kon toepassen op dit onderzoek en de data. In de cyclus stonden een aantal stappen centraal. Deze zijn opeenvolgend: de ontwerpfase, dataverzameling en data-analyse (Hennink et al., 2020).

Figuur 2 Kwalitatieve onderzoekscyclus (Hennink et al., 2020)

Figuur 2 maakt inzichtelijk hoe de onderzoekscyclus van Hennink et al. (2020) werkt. Tijdens de eerste fase, de ontwerpfase, wordt het onderzoek voorbereid: er wordt een onderzoeksvraag geformuleerd, literatuuronderzoek gedaan en aan de hand van literatuur een interviewschema gemaakt. De tweede fase is de fase waarin de data worden verzameld: hierbij wordt gezocht naar participanten, de interviews worden afgenomen, vervolgens worden inductieve en deductieve codes gemaakt. Na het verzamelen worden de data in de derde fase geanalyseerd. Hiervoor worden de codes gebruikt, waarbij resultaten worden beschreven en vergeleken. Het doel hiervan is om antwoord te geven op de onderzoeksvraag, daarnaast kan het handvatten bieden voor nieuwe theorieën of vervolgonderzoek (Hennink et al., 2020).

3.3.2 ATLAS.ti

Binnen dit onderzoek werden de data bewerkt en geanalyseerd in ATLAS.ti. ATLAS.ti is een analyseprogramma geschikt voor thematische analyse. Binnen ATLAS.ti kon ik de verschillende interviews (transcripten) met bijbehorende codes met elkaar vergelijken en analyseren (Hennink et al., 2020). Voorafgaand heb ik een workshop gevolgd vanuit de Rijksuniversiteit Groningen over het gebruik van ATLAS.ti.

3.3.3 Coderen

De interviews zijn aan de hand van een thematische analyse geanalyseerd (Braun & Clarke, 2012; Hennink et al., 2020). Deze analysemethode was passend bij dit onderzoek omdat het mij als onderzoeker in staat stelde om de grote hoeveelheid aan data te analyseren.

Thematische analyse zorgt ervoor dat de verkregen data inzichtelijk worden, waarbij patronen kunnen worden herkend (Braun & Clarke, 2012; Hennink et al., 2020). Binnen dit onderzoek

werd zowel deductief als inductief gecodeerd. Bij deductief coderen heb ik voorafgaand aan de analyse verschillende thema's gekozen, dit is gedaan aan de hand van het conceptuele model uit hoofdstuk 2 en de vijf deelvragen in dit onderzoek. Aan deze thema's zijn codes gekoppeld. Een aantal voorbeelden van thema's met deductieve codes waren: leefomstandigheden (slaapplek en dag invulling), oorzaken (thuissituatie, jeugdzorg, middelengebruik, schaamte, vertrouwen in (hulp)instanties), hulpbehoefte en hulpverlening. Wanneer een participant sprak over plekken waar jongeren slapen kon ik de code 'slaapplek' gebruiken. Codes zijn gekoppeld aan een enkele zin, maar ook aan een korter of langer stuk tekst. Bij deductief coderen worden dus codes gemaakt op basis van het conceptuele model, deelvragen, theorie en het interviewschema (Hennink et al., 2020).

Een ander deel van de codes werd gemaakt aan de hand van de verzamelde data, dit wordt inductief coderen genoemd (Hennink et al., 2020). Hierbij werden codes gemaakt aan de hand van opvallende of vaak terugkomende onderwerpen in de interviews. Dit ging bijvoorbeeld om de beeldvorming die jongeren hebben van de maatschappelijke opvang of de manier waarop jongeren door schaamte hun situatie verbloemen. In totaal zijn 32 codes gebruikt voor de analyse. De toegepaste codes zijn te vinden in het codeboek in bijlage III.

3.4 Onderzoek en ethiek

3.4.1 Ethische commissie

Voordat een onderzoek mag worden uitgevoerd of gepubliceerd moet het zijn goedgekeurd door een ethische commissie (Hennink et al., 2020), in dit geval van de Rijksuniversiteit Groningen afdeling Sociologie. Kwantitatief en kwalitatief onderzoek moet ethisch te verantwoorden zijn, met name naar participanten die informatie delen. Kwalitatief onderzoek in de vorm van een interviewstudie is voornamelijk gebaseerd op ervaringen en informatie van participanten. Hierdoor bevat kwalitatief onderzoek vaak gevoelige onderwerpen. Dat maakt dat er meer ethische verantwoordelijkheden zijn dan bij kwantitatief onderzoek (Hennink et al., 2020). Een ethisch verantwoord onderzoek moet voldoen aan een aantal zaken (Hennink et al., 2020). Zo is het van belang om open en eerlijk te zijn naar participanten (Hennink et al., 2020; Plochg et al., 2008). Daarom heb ik voorafgaand aan de interviews duidelijk gemaakt dat ik student ben en dit onderzoek doe in opdracht van de afdeling OIS van de gemeente Groningen. Tijdens het benaderen van de hulpverleners heb ik helder beschreven wat er van hen werd verwacht. Dit heb ik gedaan door het doel van het onderzoek uit te leggen, de aard en duur van de interviews en wat er uiteindelijk met de interviews wordt gedaan (Plochg et al., 2008). Participanten hebben vooraf aan de interviews

een informed consentformulier ondertekend. In dit formulier is alle nodige informatie vermeld (zie bijlage II). De onderzoeksopzet, informed consent en het interviewschema zijn goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit gedrags- en maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen (Rijksuniversiteit Groningen, 2022).

3.4.2 Persoonsgegevens

Binnen dit onderzoek is gewerkt met persoonsgegevens die vallen onder de Algemene Verordening Gegevensverwerking (AVG). Deze persoonsgegevens zijn geanonimiseerd en niet herleidbaar gemaakt door mij. Participanten waren volledig vrij in hun beslissing om deel te nemen aan dit onderzoek. Daarnaast konden participanten zich op ieder moment terugtrekken van het onderzoek. Mocht dit na het afnemen van het interview zijn dan kon de participant contact met mij opnemen en werden de data verwijderd uit het onderzoek.

3.5 Wetenschappelijke nauwkeurigheid

Binnen kwalitatief onderzoek zijn een aantal aspecten van belang om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen. Dit wordt ook wel wetenschappelijke nauwkeurigheid of 'trustworthiness' genoemd. Deze bestaat uit vier elementen: geloofwaardigheid, betrouwbaarheid, overdraagbaarheid en bevestigbaarheid (Shenton, 2004).

Ten eerste is de geloofwaardigheid binnen onderzoek van groot belang (Shenton, 2004). Dit is gewaarborgd doordat ik voorafgaand aan de dataverzameling oriënterende gesprekken heb gevoerd. Dit heeft ervoor gezorgd dat mijn kennis rondom het onderwerp groter is geworden, waardoor ik specifiekere vragen kon stellen in de interviews. Daarnaast is er gebruikt gemaakt van probes, het gebruik hiervan zorgt voor transparante en gedetailleerde antwoorden in de interviews (Shenton, 2004).

Ten tweede is de overdraagbaarheid van de bevindingen naar andere contexten een belangrijk aandachtspunt (Shenton, 2004). Hoewel dit onderzoek gericht was op specifieke dak- en thuisloze jongeren in Groningen, werd er zorgvuldig rekening gehouden met de contextuele factoren die van invloed kunnen zijn op de generaliseerbaarheid van de resultaten. Door de methoden gedetailleerd te beschrijven is de overdraagbaarheid van het onderzoek vergroot. Volledige overdraagbaarheid is bij kwalitatief onderzoek echter niet mogelijk. De kracht van kwalitatief onderzoek ligt in de unieke context van het onderzoek en de interviews, dit is vrijwel nooit op precies dezelfde manier nogmaals uit te voeren (Shenton, 2004).

Ten derde wordt betrouwbaarheid door Shenton (2004) beschreven als factor die bijdraagt aan de nauwkeurigheid van een onderzoek. Het onderzoek wordt als betrouwbaar

beschouwd als het in de toekomst op vergelijkbare wijze uitgevoerd kan worden en soortgelijke bevindingen oplevert (Shenton, 2004). In dit onderzoek zijn verschillende maatregelen genomen om de betrouwbaarheid te waarborgen. Dit omvatte het beschrijven van het interviewproces en het verloop, maar ook de dataverzameling en -analyse. Daarnaast heeft regelmatig overleg met collega-onderzoekers bijgedragen aan de betrouwbaarheid en interpretaties van de data.

Tot slot draagt de bevestigbaarheid bij aan de nauwkeurigheid van een onderzoek. Bevestigbaarheid richt zich op de objectiviteit (Shenton, 2004). Binnen dit onderzoek is objectiviteit zoveel mogelijk gewaarborgd door het onderzoeksproces in detail te beschrijven in het methodenhoofdstuk. Daarnaast is er tijdens het onderzoeksproces veel overleg geweest met andere onderzoekers. Ook worden de resultaten in dit onderzoek onderbouwd met citaten uit interviews. In het discussiehoofdstuk is aandacht voor beperkingen van dit onderzoek. Daarnaast wordt er in datzelfde hoofdstuk gereflecteerd op mijn rol als onderzoeker.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken. Dit wordt gedaan aan de hand van de vijf deelonderwerpen (leefomstandigheden, oorzaken dak- en thuisloosheid, hulpbehoefte, hulpverlening en maatschappelijke opvang), met thema's en bijhorende codes. Voorafgaand wordt de achtergrond van de participanten (hulpverleners) verder toegelicht, gevolgd door de verschillende thema's met codes. Hierbij wordt steeds een korte samenvatting gegeven met onderbouwende quotes. Het codeboek is te vinden in bijlage III.

4.1 Achtergrondinformatie participanten

Zoals in Tabel 1 is te zien, zijn in totaal 11 hulpverleners geïnterviewd. Hiervoor zijn 9 interviews afgenomen, waarvan twee interviews met twee hulpverleners. De participanten waren ten tijde van de interviews werkzaam binnen Limor, Wender, Elker, WerkPro, Housing First Nederland, WIJ Groningen/doorbraaknetwerk en BInG. Ze werken met jongeren die in het verleden dak- of thuisloos zijn geweest, jongeren die op dit moment dak- of thuisloos zijn of jongeren die dak- of thuisloos dreigen te worden.

Tabel 1

Achtergrondinformatie geïnterviewde hulpverleners

Interview	Participant	Werkzaam bij	Werkervaring met
1	1	Limor	Jongeren die dak- of thuisloos zijn geweest, of dreigend dak- of thuisloos zijn.
2	2	Wender	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, of zijn geweest.
	3	Wender	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, of zijn geweest.
3	4	Limor	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.
4	5	Elker	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.
5	6	Elker	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.
	7	Elker	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.
6	8	WerkPro	Jongeren die dakloos dreigend dakloos zijn, of dak- of thuisloos zijn geweest.
7	9	Housing First Nederland	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.
8	10	WIJ Groningen/doorbraaknetwerk	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.
9	11	BInG	Jongeren die dak- of thuisloos zijn, zijn geweest of dreigend dak- of thuisloos.

4.2 Thema oorzaken voor dak- of thuisloosheid

Het thema ‘oorzaken dak- of thuisloosheid’ omvat verschillende factoren die volgens de participanten invloed hebben op dak- of thuisloosheid onder jongeren. Binnen dit thema zijn verschillende codes gemaakt die gerelateerd zijn aan oorzaken van dak- of thuisloosheid. De participanten gaven verschillende en uiteenlopende redenen dat jongeren dak- of thuisloos worden. Dit is te verklaren doordat de participanten bij verschillende organisaties werken, en dus met jongeren werken die verschillende problemen hebben.

4.2.1 Thuissituatie

Participanten gaven aan dat jongeren met wie zij werken vaak zijn opgegroeid in een onstabiele thuissituatie. Deze onstabiele situatie wordt volgens participanten veelal veroorzaakt door de ouders of opvoeders van deze jongeren. In de interviews kwam naar voren dat de ouders van vrijwel iedere jongere waar de participanten mee werken gescheiden zijn, of dat een van de twee niet aanwezig was tijdens de jeugd. Een jongere kan door bijvoorbeeld een stiefmoeder/stiefvader met andere kinderen een andere dynamiek ervaren in huis, waarbij het veilige gevoel van thuis er niet (meer) is, ze voelen zich niet (meer) thuis. Participanten gaven daarbij aan dat ouders van deze jongeren het regelmatig financieel moeilijk hebben.

“Ik denk dat ze bijna allemaal onstabiele ouders hebben, bijna allemaal.” - P10

Participanten gaven in de interviews aan dat instabiliteit en onzekerheden vaak worden gevolgd door conflicten en ruzies. Redenen van deze conflicten zijn erg uiteenlopend. Zo gaf een participant daar het volgende over aan:

“De reden voor het vertrekken bij de ouders is heel divers. Dat kan zijn dat het niet lukte thuis vanwege een botsing in karakters, dat kan zijn omdat er thuis veel speelde, het kan zijn omdat ze met vrienden of een vriendinnetje gingen samenwonen en dat klapte, zeg het maar, het is heel divers.” – P8

In de interviews is gebleken dat een deel van de ouders van de dak- en thuisloze jongeren kamt met psychische problemen waar jongeren ‘last’ van leken te hebben. Dit zorgt voor extra onstabiele situatie. Dit is echter niet altijd het geval, jongeren kunnen volgens de participanten ook opgroeien in een ‘normale situatie’ en door bijvoorbeeld drugsgebruik of verkeerde vrienden op een ander pad belanden.

“Bij die jongeren die dan uit huis worden gegooid, ja daar zijn vaak financiële problemen thuis. Maar ook wel gewoon sprake van bepaalde problematiek, dus ouders met borderline,

noem het maar op. Je ziet gewoon dat het een kookpan is geweest die al jaren op spanning heeft gestaan en op een gegeven moment ontploft.” -P5

Een andere reden dat jongeren niet meer thuis konden wonen, of ingeschreven staan is de kostendelersnorm. De kostendelersnorm is inmiddels afgeschaft, maar mensen lijken daar nog niet altijd van op de hoogte. Wanneer een meerderjarig kind in huis woont had dit gevolgen voor de bijstandsuitkering van het gezin, de uitkering werd lager. Participanten gaven aan dat ze er vaak niet direct van op de hoogte waren of dit bij een jongere speelde. Dit komt vooral doordat participanten de ouders van een jongere niet spreken, ze horen dus maar een kant van het verhaal. In de interviews kwam naar voren dat participanten wel regelmatig het vermoeden hadden dat dit een reden was dat een jongere op straat werd gezet, dit wisten ze echter niet zeker. Wel gaf een van de participanten aan dat na het invoeren van de kostendelersnorm het aantal dak- en thuisloze jongeren aanzienlijk is gestegen.

“In 2015 is de kostendelersnorm geïntroduceerd en op dat moment zag je dus een hele stroming van dak- en thuisloze jongeren omdat ouders hun kinderen op straat zetten.” – P9

4.2.2 Sociaal netwerk

In de interviews kwam naar voren dat het sociale netwerk van jongeren ontzettend belangrijk is als het gaat om de kans om dak- of thuisloos te worden. In de interviews werd duidelijk dat deze jongeren vaak een klein of verstoord netwerk hebben. Ze kunnen bij problemen niet bij hun netwerk terecht voor hulp, ze missen een vangnet. Dit kan te maken hebben met wantrouwen, schaamte of conflicten. Daarnaast geeft het onzekere gevoel, waarbij ze niemand hebben om op terug te vallen, een gevoel van schaamte en afwijzing. Het missen van een steunend netwerk zorgt volgens de participanten voor een eenzaam gevoel onder jongeren.

“De meeste mensen hebben in zo ’n situatie nog wel steeds familie en vrienden achter de hand, een vangnet. Het feit dat deze jongeren dat niet hebben geeft al een gevoel van afwijzing. Vaak zie je wel een zwak en beschadigd netwerk, omdat er ook compliciteit is vanuit de ouders of opvoeders, die vaak zelf ook een verleden hebben en niet altijd voldoende opvoedvaardigheden hebben. Dus er is soms wel een netwerk maar deze is erg verstoord.” –

P5

“Er is vaak wel contact met familie maar dit is vaak verstoord, er is zoveel gebeurd dat mensen er soms ook een beetje afstand van nemen.” - P11

Jongeren die beginnend dak- of thuisloos zijn hebben aan het begin van dit proces nog wel een netwerk om op terug te vallen. Participanten vertelden dat ze op dat moment terecht kunnen bij vrienden, familie en kennissen waar ze op de bank mogen slapen. Na verloop van tijd is dit echter niet altijd meer mogelijk, het netwerk raakt uitgeput en mensen kunnen niet zo lang iemand in huis hebben. Vooral omdat deze jongeren volgens participanten regelmatig gedragsproblemen hebben of middelen gebruiken. Dit zorgt voor veel wrijving. Uiteindelijk moeten jongeren creatiever zijn in het zoeken naar een adres om te slapen, wat hen soms naar mensen leidt die ze wellicht niet kennen of misbruik van hen maken.

“Na verloop van tijd raken de mogelijkheden om her en der bij familie of vrienden te verblijven een beetje uitgeput en dan moet er worden gekeken naar opvang of een andere vorm van wonen.” - P1

4.2.3 Jeugdzorg en overgang van 18- naar 18+

De overgang van 18- naar 18+ is een onderwerp waar alle participanten over aangaven dat dit bijdraagt aan dak- of thuisloosheid. Jongeren die tot hun achttiende binnen jeugdzorg hebben gewoond vallen op hun 18^e niet meer onder de jeugdwet. Hierom mogen ze niet meer binnen jeugdzorg wonen en mogen zelf kiezen of ze zorg willen. Daarnaast heeft de jeugdzorg lange wachtlijsten, hierdoor neemt de druk toe voor instanties om jongeren tijdig uit te laten stromen. Het gevolg is dat er geen ruimte is wanneer iemand 18 jaar wordt. Jongeren belanden op deze manier, zonder toekomstplan of nieuw adres op straat.

“Sommigen die komen vanuit de jeugdzorg en die zijn op het moment dat ze 18 werden per direct op straat gezet omdat de financieringsstroom vanuit de jeugdwet dan stopt. Dat is dan een moment ook waarop jongeren heel vaak, we noemden dat vroeger ‘spookjongeren’ en onzichtbare jongeren en bankhoppers, nou hoe je het ook wilt noemen. De knip tussen 18- en 18+ is een hele grote oorzaak. Dus die jongeren hebben wel hulp gehad maar dat stopt dan.”

- P9

Naast de uitstroom bij jeugdzorg worden jongeren volgens de participanten op hun achttiende ook regelmatig door de ouders op straat gezet. Achttien jaar wordt gezien als een overgang naar volwassenheid, maar voor veel jongeren geldt dat ze dan nog niet voldoende zelfredzaam zijn om zich te kunnen redden.

“Ja 18 is maar een getal, ik denk dat je ook moet kijken naar hoe iemand op dat moment mentaal is. Want iemand van 18 kan super volwassen zijn, maar iemand van 18 kan ook gedrag van een 12-jarige vertonen, dus dat is zo verschillend.” - P4

4.2.4 Verslavingsproblematiek en middelengebruik

Participanten gaven aan dat middelengebruik wisselend voorkomt onder de dak- en thuisloze jongeren waar zij mee werken, of hebben gewerkt. Ze gaven aan dat de jongeren die wel middelen gebruiken over het algemeen verdovende middelen gebruiken. Voor een deel van de jongeren is dat om hun gevoelens door situatie te onderdrukken, voor een ander deel is de verslaving een oorzaak van hun dak- thuisloosheid. De verslaving zorgt volgens de participanten voor meer problemen, verslaafde jongeren zijn namelijk niet alleen bezig met het vinden van een slaapplek en eten, maar zij zijn ook bezig met manieren hoe zij aan hun middel kunnen komen. Het gevolg hiervan is dat zij volgens participanten eerder in het criminele- of drugscircuit belanden, waardoor ze nog verder van huis zijn.

“Je ziet dat ze door die overlevingsstand het niet meer kunnen overzien allemaal. Dus veel jongeren gebruiken verdovende middelen, niet allemaal. Maar er is dus vaak ook wel een combinatie van verslaving. Maar dan krijg je de discussie, wat is bovenliggend. Zijn de verslaafd geworden om gevoelens van dak- of thuisloosheid te onderdrukken of is verslaving er een oorzaak van.” - P5

4.3 Thema leefomstandigheden

Binnen het thema ‘leefomstandigheden’ zijn verschillende codes gemaakt die meer inzicht geven in de leefomstandigheden van dak- en thuisloze jongeren. Dit gaat om de codes slaapplek, daginvulling en financiën. De code financiën omvat deels ook de daginvulling van een jongere, omdat het zich richt op werk en inkomen.

4.3.1 Slaapplek

Jongeren leven volgens de participanten van dag tot dag. Ze kijken per dag waar ze kunnen slapen, vaak is dit een paar dagen bij iemand, en dan weer een paar dagen ergens anders. Ze willen mensen niet te veel tot last zijn. Aan het begin van hun dak- of thuisloosheid slapen jongeren vaak ergens binnen hun eigen netwerk, hierbij wisselen ze vaak van slaapadres. Wanneer ze niet meer bij het eigen netwerk kunnen slapen kiezen ze ervoor om buiten wakker te blijven. Jongeren zijn volgens participanten vooral bezig met overleven. Overdag zijn ze bezig met het vinden van een slaapplek en een maaltijd. Participanten gaven aan dat jongeren niet altijd een slaapplek kunnen vinden voor de nacht. Wanneer dit het geval is dan brengen

ze de nacht buiten door. Ze slapen dan vaak niet, dit doen ze overdag omdat dit minder onveiliger voelt.

“Jongeren slapen vaak bij vrienden, familie, kennissen of collega’s. Maar je hebt ook jongeren die bij vreemde mensen slapen. En als ze geen slaapplek hebben dat ze dan op straat de hele nacht wakker blijven, want je ziet niet vaak dat ze echt op straat slapen, maar gewoon echt de hele nacht buiten lopen. Om de volgende dag verder te kijken of ze dan wel ergens kunnen slapen.”- P9

Wanneer ze door hun opties heen zijn eindigen dak- en thuisloze jongeren volgens participanten regelmatig bij mensen die misbruik maken van hun onzekere en kwetsbare situatie.

“Vaak heeft de persoon bij wie ze slapen er belang bij, ook al is dit een belang om mee te gebruiken van de jongere zijn of haar middelen, dus zelf ook verslaafd zijn. Of dat ze in ruil voor een slaapplek iets terugkrijgen, bijvoorbeeld drank of dat een jongeren voor deze persoon gaat dealen.”- P11

Participanten gaven aan dat de stress van het overleven een effect heeft op de manier waarop jongeren denken en met problemen omgaan. In de interviews kwam naar voren dat participanten verschillend dachten over het denkniveau en licht verstandelijke beperkingsproblematiek van jongeren. Wat hierbij overeenkwam is dat participanten aangaven dat jongeren door hun situatie op een andere, simpelere manier gaan denken. Hierdoor lijkt het dat jongeren vaak een licht verstandelijke beperking hebben, maar dit is een resultaat van hun leefomstandigheden.

“Je krijgt een bepaalde tunnelvisie dus je vermogen neemt daarin wat af. En als je trauma’s hebt dan uit het zich op een bepaalde manier. Dus ik wil niet zeggen dat het een licht verstandelijke beperking is, maar het uit zich wel op die manier.”- P5

4.3.2 Dagingvulling

Uit de interviews is gebleken dat jongeren overdag vooral door de stad lopen, waarbij ze van elkaar weten wie waar is en elkaar opzoeken. Het gros van de jongeren gaat volgens de participanten niet naar school, ze werken ook niet. Dit is niet mogelijk omdat ze vaak niet staan ingeschreven op een adres. Doordat ze geen dagritme en dagingvulling hebben missen ze stabiliteit.

“Ze slapen ergens en dan moeten ze daar in de ochtend wel uit, en dan gaan ze rondlopen, dan gaan ze zitten ergens, rondlopen, in het Forum zitten. Ja plekjes hebben ze met elkaar, bij mensen thuis.” - P11

In de interviews kwam naar voren dat een deel van de jongeren nog wel een baantje heeft of een opleiding volgt. Vaak zijn dit baantjes waar ze zwart werken, hierdoor hebben ze geen zekerheden. Daarbij is het volgens de participanten moeilijk voor jongeren om zich aan afspraken te houden wanneer ze in zoveel onzekerheid leven. Hun prioriteiten liggen na verloop van tijd ergens anders.

“Je hebt wel jongeren die gewoon blijven werken, maar dit is soms ook lastig. School doen ze soms ook wel. Vaak is het wel zo, hoe langer je dak- of thuisloos bent hoe groter de kans is dat school of werk wegvalt.” - P9

4.3.3 Financiën

Een onderwerp wat regelmatig naar voren kwam betreft de financiën en schulden van jongeren. Participanten gaven aan dat vrijwel iedere jongere waar zij mee werken of hebben gewerkt financiële problemen heeft. Dit lijkt vooral te komen door hun gebrek aan kennis wat betreft geldzaken. Volgens de participanten komt dit voort uit de opvoeding. Ze gaven aan dat jongeren geen goed financieel voorbeeld hebben gehad, waardoor zij zelf nooit hebben geleerd hoe met geld om te gaan, of wat de waarde ervan is. Ze weten niet wat het inhoudt als ze geld lenen of een abonnement afsluiten, waardoor schulden snel kunnen oplopen.

“Wat je ziet is dat ze bijvoorbeeld iets van een abonnement aangaan, en dan toch niet kunnen betalen en dan een schuld hebben. Ook zorgverzekering of studieschulden lopen snel op en al helemaal als er nog dingen bij komen. En er zijn natuurlijk ook jongeren die hebben vanuit hun opvoeding nooit een goed financieel voorbeeld gehad.” – P8

4.4 Thema hulpverlening

4.4.1 Acute opvang

Een goede manier om dak- en thuisloze jongeren te helpen is volgens participanten de acute opvang. Jongeren kunnen hier 28 dagen terecht. In deze periode wordt er gekeken naar een vervolgplan en woonplek. Participanten die werken binnen de acute opvang gaven aan dat het een goede manier is om voor deze jongeren hulp te bieden, omdat ze niet naar de maatschappelijke opvang hoeven. Ze gaven echter ook aan dat 28 dagen te kort is om een jongere zover op weg te helpen dat ze na 28 dagen een woning hebben en hulp ontvangen die ze eventueel nodig hebben. Participanten gaven aan dat jongeren in een overlevingsstand

zitten, ze hebben tijd nodig om zich open te stellen. Pas wanneer zij zich openstellen naar hulpverlening wordt duidelijk of zij problemen hebben en wat deze zijn. Wanneer dit het geval is zijn de 28 dagen vaak al bijna om. De acute opvang is voor jongeren die nog niet bekend zijn bij hulpverlening, waaronder ook de maatschappelijke opvang. Zo komen de meeste jongeren in de acute opvang binnen zonder een dossier, dit maakt het lastig omdat hulpverleners in een korte tijd een beeld moeten krijgen van deze jongere, wat hij of zij voor hulp nodig heeft en wat de reden is dat een jongere in deze situatie is beland.

“Ze zijn in overlevingsmodus, ze weten dat ze niet kunnen blijven, dus ze komen vaak niet in de rust.”- P6

“Jongeren die bij de acute opvang binnen komen, als ze een beetje stabiliseren, dat is meestal na 2, 3 of 4 weken en de acute opvang is maar 28 dagen.”- P5

4.4.2 Tussen wal en schip

In de interviews kwam naar voren dat sommige jongeren door hun problemen, zoals psychische- of verslavingsproblematiek niet terecht kunnen bij de maatschappelijke opvang, acute opvang of verslavingszorg. Zij vallen volgens participanten tussen wal en schip. Ze hebben bijvoorbeeld een verslaving waardoor ze niet bij de maatschappelijke opvang terecht kunnen, maar bij de verslavingszorg kan iemand met te veel psychische problemen ook niet terecht.

“Ja en soms spelen er meerdere problematieken een rol, zoals psychisch met verslaving. Dan zegt verslavingszorg, je moet eerst aan het psychische problematiek werken dus dan klop je daaraan, maar dan zeggen zij van, nee je moet eerst aan je verslavingsproblematiek werken. Dat kom je echt heel vaak tegen.”- P9

Op deze manier kunnen jongeren volgens participanten nergens terecht. Dit draagt bij aan de dak- of thuisloosheid, maar ook aan de problematiek waar een jongere mee te maken heeft.

“En als je dan als in een situatie zit met veel problemen, dat wanneer het je te veel wordt, en je wordt van het kastje naar de muur gestuurd. Dan trek je je handen er ook vanaf. Dat is ook een reden dat jongeren onzichtbaar zijn en bankhoppers blijven. Dat is ook gewoon de weg naar hulp toe, is vaak heel lastig te vinden.”- P9

4.5 Thema hulpbehoefte

Dit thema omschrijft de hulpbehoefte van dak- en thuisloze jongeren. Het thema richt zich op de reden waarom jongeren zich niet openstellen voor hulp en op wat voor manier wantrouwen hier effect op heeft.

4.5.1 Openstellen voor hulp

In de interviews kwam naar voren dat jongeren volgens de participanten wel een hulpbehoefte lijken te hebben. Het probleem is echter dat ze zich hier niet voor open willen stellen. Ze willen zich niet kwetsbaar opstellen. Hierin speelt het wantrouwen wat zij hebben een grote rol. Ze hebben vaak al veel ervaring met hulpverleners die hen vaak dingen beloven en niet nakomen of weer uit hun leven verdwijnen.

“Er is een doelgroep die is in het verleden in aanraking geweest met hulpverlening, die zijn vaak wel hulpverleningsmoe, die hebben al een heel verleden.” - P5

“Je hoort wel vaak dat jongeren pas hulp zoeken wanneer ze het echt niet meer vol kunnen houden, wanneer ze geen andere keuze meer hebben.” - P9

Participanten gaven aan dat jongeren soms wel weten dat ze hulp nodig hebben, maar dat ze niet weten hoe het werkt om hier aanspraak op te maken. Volgens participanten zijn de systemen waar je in dit proces mee te maken krijgt soms te ingewikkeld voor jongeren om te begrijpen; vooral als zij geen ondersteunend netwerk hebben die hen hierbij kan helpen. Het gevolg hiervan is dat jongeren er vaak niet aan beginnen.

“We moeten niet vergeten dat dit een doelgroep is die niet mee kan komen in de maatschappij hoe we hem nu hebben ingericht. Dit is een categorie die op het moment van dak- of thuisloosheid niet begrijpt, kan overzien en plannen. Ze lopen tegen systemen aan, maar hebben ook niemand die hen hierbij kan ondersteunen.” - P8

4.5.2 Vertrouwen in (hulp)instanties

Het aanvragen van een bijstandsuitkering blijkt voor jongeren niet gemakkelijk. Een groot deel van de (dak- en thuisloze) jongeren die recht heeft op bijstand maakt er geen gebruik van. Dit komt deels doordat ze zich er niet van bewust zijn dat zij hiervoor in aanmerking komen. Maar ook omdat er voor aanvraag een briefadres, DigiD en bankrekening nodig zijn. Volgens participanten is het niet altijd vanzelfsprekend dat een dak- of thuisloze jongeren hiervan in het bezit van is. Bovendien is bijstand voor jongeren tussen 18 en 21 jaar erg laag, dit is niet genoeg om alleen al huur van te betalen. Participanten gaven daarnaast aan dat er bij de gemeente voor het aanvragen van een uitkering erg wordt gewerkt vanuit wantrouwen,

jongeren moeten veel bewijzen aanleveren dat ze wel degelijk dak- of thuisloos zijn. Dit schrikt af.

“Hoe de gemeente al die jaren ter werk is gegaan is lastig, je meldt je bij het daklozenloket, dat is natuurlijk al een best grote stap voor jongeren. En die komt daaraan, de gemeente zegt bewijs maar dat je dakloos bent. Dan moet je dus een maand lang noteren waar je slaapt elke nacht. Dat moeten dan 3 verschillende plekken in een week zijn. Dus er wordt heel erg gewerkt vanuit wantrouwen. Maar als iemand zich dus niet meldt bij het daklozenloket is diegene ook niet in beeld. Juist die aanmeldingen bij het daklozenloket zorgen ervoor dat die mensen in beeld zijn. Maar daarvoor is het wel nodig om vanuit vertrouwen te werken.” - P9

In de interviews kwam naar voren dat jongeren in het verleden vaak zijn teleurgesteld door hulpverlening, wat wordt veroorzaakt doordat men hun beloftes niet altijd kan nakomen. Het gevolg hiervan is dat jongeren huiverig zijn als het gaat om zoeken van hulp.

“Je hebt ook een doelgroep die de hele jeugdzorg door getokkeld worden, met teleurstellingen te maken hebben gehad, wantrouwend zijn. Iedereen belooft ze wat, maar er komt niks van de grond.”-P3

4.6 Thema stigma, schaamte en beeldvorming

Dit thema omvat drie elementen die er volgens participanten voor zorgen dat jongeren terughoudend zijn in het zoeken naar hulp. Beginnend met stigma en schaamte. Beeldvorming is hierbij onderverdeeld in twee codes, de beeldvorming die jongeren volgens participanten hebben over de maatschappelijke opvang en de beeldvorming over dak- en thuisloosheid. De laatste code richt zich op het gebrek aan kennis rondom dak- en thuisloosheid in de omgeving van deze jongeren.

4.6.1 Stigma en schaamte

Participanten gaven aan dat jongeren veel last hebben van het stigma rondom dak- en thuisloosheid. Dit stigma zorgt ervoor dat jongeren zich niet (willen) herkennen in de beeldvorming, dit heeft effect op het moment waarop jongeren op zoek gaan naar hulp.

“Ik denk als je dat stuk stigma weg zou nemen het voor jongeren niet zo hoog hoeft op te lopen. Dat ze ook wel eerder gaan zoeken naar hulp.” - P9

“Het is natuurlijk ook wel wat om over jezelf te moeten denken van, ik ben zwerver en ik kom daar tussen de zwervers. Dat is toch een bepaald stigma.” - P2

De participanten gaven aan dat schaamte een grote rol speelt bij jongeren die dak- of thuisloos zijn. Jongeren schamen zich volgens de participanten voor hun situatie, dit zorgt ervoor dat jongeren hun problemen proberen te verbloemen. Daarnaast zorgt het ervoor dat ze minder snel hulp zoeken en accepteren. Het gevoel van schaamte speelt niet alleen een rol bij het melden voor hulp bij de gemeente, maar ook bij het vragen om hulp binnen het eigen netwerk. Schaamte is volgens een deel van de participanten wel afhankelijk van iemands thuissituatie. Jongeren die zijn opgegroeid in armoede ervaren minder schaamte en zoeken, zonder die drempel, eerder hulp. Daarnaast lijkt schaamte en het vermogen om het te kunnen verbloemen afhankelijk van iemands cognitieve vermogen.

“Dat is ook die schaamte, dat ze wel hulp nodig hebben, maar er dus niet om vragen. Omdat ze zich beter voor willen doen dan hoe ze zijn.”- P2

Uit de interviews is gebleken dat jongeren hun best doen om niet aan de buitenwereld te laten zien dat het niet goed met ze gaat. Ze doen hun best om de situatie te verbloemen. Dit doen ze door bijvoorbeeld dure kleding te kopen, die ze vaak niet kunnen betalen, waardoor hun schulden toenemen.

“Ze willen zich aan de buitenkant beter voordoen. Dus wat je dan ziet, dat wanneer ze geld krijgen ze er gelijk dure schoenen en kleding van kopen, met als gevolg dat ze daarna geen geld meer hebben, maar dus niet opvallen op straat.”- P9

Participanten gaven wisselend aan dat het gevoel van schaamte samenhangt met het denkniveau van jongeren. Jongeren met een lager cognitief vermogen ervaren volgens een deel van de participanten schaamte op een andere manier. Zij hebben minder schaamte en minder vermogen om de situatie te verbloemen. Hierdoor komen zij sneller in beeld dan jongeren die het wel goed kunnen verbloemen. Mogelijk zorgt dit ook voor het beeld dat deze jongeren vaak een laag denkniveau hebben. Maar dat is niet altijd het geval, jongeren met een hoger niveau lijken de situatie beter te kunnen verbloemen en kunnen hun problemen meer overzien.

“Wat je wel ziet, schaamte heeft met niveau te maken. Hoe bewuster je je bent van bepaalde dingen in de situatie, hoe meer schaamte. Maar hoe lager het niveau, die zeggen gemakkelijker dat ze bijvoorbeeld onder bewind staan, dat is niet heel handig. Maar zij zijn vooral schaamtelozer.”- P8

4.6.2 Beeldvorming maatschappelijke opvang

Jongeren hebben volgens participanten het idee dat de maatschappelijke opvang niet voor hen bedoeld is, ze hebben het gevoel dat het daar onveilig is en dat er veel drugs worden gebruikt. Ze zien de maatschappelijke opvang volgens participanten als laatste mogelijkheid, pas wanneer er echt geen andere optie is zullen ze zich hier melden.

“Ze zien zichzelf niet als iemand die naar een maatschappelijke opvang gaat, in hun idee ga je daar pas naartoe als je echt een zwerver bent.” - P5

“Er zijn ook genoeg jongeren die willen ook geen associatie met de dak- of thuislozenzorg. ‘Ik wil niet tussen de junks’. Dat ze zich afvragen wat ze zelf zijn en daar hebben ze dus die projectie op van ik wil niet tussen de junks en ik ben niet dakloos.” - P2

4.6.3 Beeldvorming dak- en thuisloosheid

Uit de interviews is gebleken dat jongeren zichzelf niet identificeren als dak- of thuisloos. Dit komt volgens de participanten vooral doordat ze zich niet herkennen in het beeld wat zij hebben van mensen die dak- of thuisloos zijn. Zij hebben volgens hulpverleners vaak nog het beeld van een dakloos persoon die verslaafd is en in het park slaapt, ‘een zwerver of junk’. Participanten gaven aan dat jongeren daar voor hun idee zo ver van af staan dat ze zich hier niet in herkennen.

“Door het huidige beeld en het stigma dat eromheen hangt kunnen jongeren zich vaak moeilijk identificeren met dat wat dak of thuisloos zijn is.” - P6

“Er wordt tegenwoordig heel duidelijk een koppeling gemaakt tussen dak- en thuisloosheid. Vroeger was echt dakloos en dan was het van, je slaapt op straat. Die jongere slaapt niet op straat, maar ergens op de bank, dus ‘zo erg is mijn probleem eigenlijk helemaal niet’.” - P9

4.7 Kennis/onwetendheid signalen dak- en thuisloosheid

Participanten geven in de interviews aan dat de omgeving van dak- en thuisloze jongeren vaak niet door heeft dat deze jongeren problemen hebben. Dit komt doordat ze het heel goed kunnen verbloemen, maar ook doordat mensen kleine signalen niet herkennen. Dit is ook moeilijk, maar participanten gaven wel aan dat er nog veel te winnen is in de bewustwording van dit fenomeen. Door bijvoorbeeld voorlichting op school zodat docenten signalen herkennen. Op deze manier kunnen veel problemen kunnen worden voorkomen.

“Ik denk dat het een stukje bewustwording is en dat het een signaal kan zijn, kennis ontbreekt, ik denk ook dat het vaak het geval is dat mensen buiten de familie vaak niet weten dat er problemen zijn, dus als familie wegvalt is de omgeving niet op de hoogte.” - P8

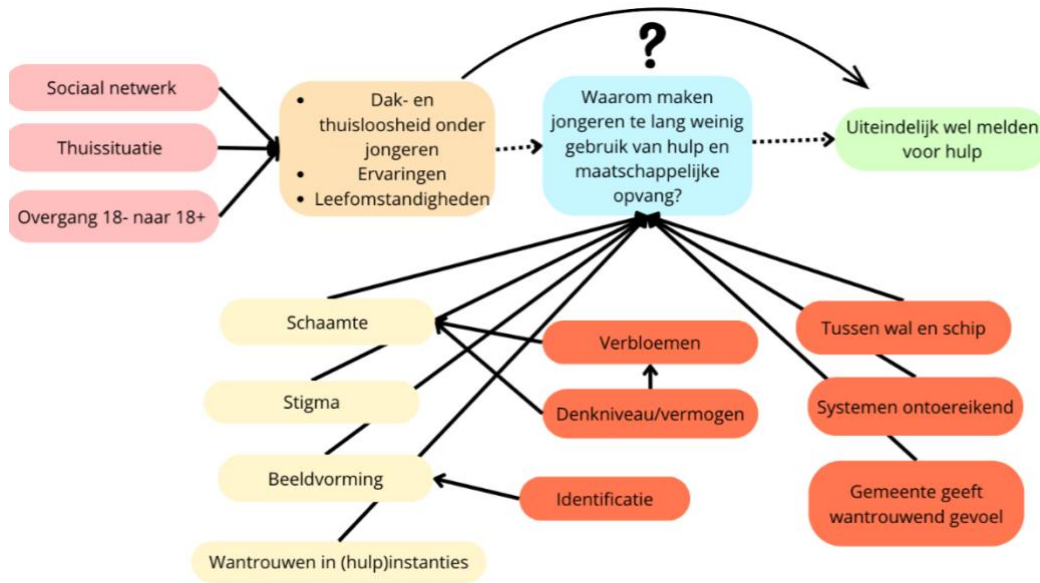
De resultaten suggereren daarnaast dat de dak- en thuisloze jongeren die geen hulp vragen juist de jongeren zijn die wel hulp nodig hebben. Voordat jongeren hulp kunnen accepteren moeten ze zelf willen veranderen. Voor de groep dak- en thuisloze jongeren die zich niet meldt is dit vaak nog niet het geval.

“Het is dus niet de zielige jongen die een euro vraagt voor een broodje, het is de jongen die extra zijn best doet om er niet zo uit te zien, die heeft hulp nodig” - P2

“Ja ten eerste heb je die identificatie wat een probleem is. Dan kom je op het stukje van wat voor hulp moet ik dan vragen. Dan merk je dat ze vanuit wantrouwen werken. En dan kom je weer op het stukje, ik ben of gezond genoeg of te complex. Er zitten zoveel stappen die ervoor zorgen dat jongeren zich uiteindelijk liever terugtrekken.” - P9

4.8 Conceptueel model

De resultaten van dit onderzoek hebben geleid tot aanvullingen op het conceptuele model (zie figuur 3). De onderwerpen die betrekking hebben op de invloed op dak- en thuisloosheid, ervaringen en leefomstandigheden kwamen duidelijk naar voren in de resultaten. Dit ging om sociaal netwerk, de thuissituatie en de overgang van 18- naar 18+. Factoren die invloed hebben op de bereidheid van jongeren om zich voor hulp te melden zoals schaamte, stigma, beeldvorming en wantrouwen ten opzichte van (hulp)instanties, kwamen zoals verwacht ook naar voren in de resultaten. Bovendien suggereerden de resultaten dat identificatie een cruciale rol speelt bij het wel of niet melden voor hulp. De mate van schaamte en de neiging om de situatie te verbloemen lijken samen te hangen met het cognitieve vermogen van jongeren. Daarnaast laten de resultaten zien dat de weg naar hulp niet altijd begrepen wordt door deze jongeren. Verder kwam naar voren dat jongeren met complexe problematiek, waaronder zowel psychische als verslavingsproblemen, moeite hebben om passende hulp te ontvangen. Een laatste aanvulling op het conceptuele model betreft het wantrouwen dat jongeren lijken te ervaren vanuit de gemeente Groningen.

Figuur 3 Conceptueel model aan de hand van onderzoeksresultaten

5. Conclusie en discussie

Het voornaamste doel van dit onderzoek was het achterhalen van redenen waarom dak- en thuisloze jongeren zich (te) laat melden voor hulp, alsmede het verkrijgen van inzicht in hun leefsituaties en hulpbehoefte. De conclusie is per deelvraag opgesteld en leidt tot een alomvattende centrale conclusie. Daarnaast worden zowel de sterke als zwakkere punten van dit onderzoek belicht, waarbij mogelijkheden voor vervolgonderzoek worden beschreven. Tot slot worden op basis van de bevindingen aanbevelingen voor de praktijk geformuleerd.

5.1 Conclusie

Binnen dit onderzoek stond de volgende onderzoeksvraag centraal: *“Wat is de leefsituatie en hulpbehoefte van dak- en thuisloze jongeren in Groningen volgens hulpverleners en waarom maken ze tijdens het proces (te) laat gebruik van hulpinstanties zoals de maatschappelijke opvang?”*. De centrale onderzoeksvraag is opgedeeld in vijf deelvragen.

5.1.1 Deelvraag 1

De eerste onderzoeksvraag richtte zich op de leefomstandigheden van dak- en thuisloze jongeren, en luidde als volgt: *“Wat zijn volgens hulpverleners leefomstandigheden van dak- en thuisloze jongeren? Waar overnachten ze? Hoe ziet hun netwerk eruit?”*.

Uit de bevindingen over leefomstandigheden van dak- en thuisloze jongeren blijkt dat de manier waarop zij leven zeer problematisch is, met meer problemen als gevolg. Deze jongeren zijn iedere dag bezig met het vinden van een slaapplek en eten. De dagelijkse onzekerheid zorgt voor veel stress. Door de langdurige blootstelling aan stress verkeren de meeste dak- en thuisloze jongeren in een overlevingsstand. Dit resultaat komt overeen met bevindingen uit onderzoek van Hail-Jares (2023), Pat-Horenczyk et al. (2014) en Stichting Het Vergeten Kind (2023). De overlevingsstand zorgt er volgens participanten voor dat jongeren hun prioriteiten verschuiven, ze zijn enkel bezig met overleven, er ontstaat normvervaging. Het gevolg hiervan is dat het voor de meeste dak- en thuisloze jongeren na verloop van tijd niet meer haalbaar is om een opleiding te blijven volgen of om te werken. In onderzoek van Stichting Het Vergeten Kind (2023) en Tieberghien & Decortem (2011) wordt ook gesteld dat de overlevingsstand ervoor zorgt dat jongeren zich moeilijk kunnen concentreren op andere aspecten in hun leven.

Uit de bevindingen is gebleken dat dak- en thuisloze jongeren die niet werken of naar school gaan overdag door de stad lopen, zonder duidelijk doel, enkel om de dag door te

komen. Overdag zoekt een deel van de jongeren elkaar op, een ander deel leeft meer geïsoleerd. Soms kunnen ze via elkaar een slaapplek arrangeren.

Uit de resultaten is gebleken dat jongeren, die aan het begin van hun dak- of thuisloosheid staan, voor een slaapplek voornamelijk een beroep doen op het eigen sociale netwerk. Dit gaat om vrienden, kennissen en familie. Dit netwerk heeft echter maar een beperkte draagkracht. Het sociale vangnet van deze jongeren is al klein, maar neemt door de situatie nog verder af. Dit resultaat komt ook naar voren in het recente onderzoek van Boesveldt & Otto (2022). Dit onderzoek belicht tevens dat afname van het sociale netwerk de kans op dak- of thuisloosheid vergroot. Dak- en thuisloze jongeren hebben niemand om op terug te vallen of om hulp te vragen. Het afbrokkelen van het sociale netwerk betekent dat de mogelijkheden om via hen een slaapplek te vinden ook afnemen. Jongeren slapen hierdoor regelmatig bij onbekende mensen buiten hun eigen netwerk.

Daarnaast wijzen de resultaten uit dat de stap naar de maatschappelijke opvang pas wordt gezet wanneer er geen andere mogelijkheden meer zijn. Jongeren kiezen er eerder voor om de nacht buiten door te brengen zonder slaap, waarbij ze overdag rust proberen te vinden. Deze terughoudendheid om gebruik te maken van de maatschappelijke opvang lijkt verband te houden met het gevoel van onveiligheid dat jongeren hebben van de maatschappelijke opvang.

5.1.2 Deelvraag 2

De tweede onderzoeksvraag richtte zich op de oorzaken van dak- en thuisloosheid onder jongeren. De vraag luidde als volgt: *“Welke redenen of oorzaken geven hulpverleners voor het dak- of thuisloos zijn van jongeren en waar lopen zij volgens hen tegenaan?”*.

De bevindingen suggereren dat de oorzaken van dak- of thuisloosheid onder jongeren erg divers zijn en sterk afhankelijk van individuele omstandigheden. Er is echter een overeenkomst tussen de alle jongeren waar participanten mee werken: de thuissituatie. Dit wordt ondersteund in de onderzoeken van Hail-Jares (2020; 2023), Kidd, (2006), Tyler & Schmitz (2015). Zij stellen ook dat een onstabiele thuissituatie een overeenkomende factor is tussen dak- en thuisloze jongeren. Onstabiele thuissituaties worden vaak gekenmerkt door ouderlijke scheidingen, ruzies of conflicten en het missen van een ouderlijk voorbeeld. Daarnaast lijkt opvoeding en het missen van bepaalde normen en waarden bij te dragen aan de kans om dak- of thuisloos te worden.

Naast onstabiele thuissituaties, ondervinden dak- en thuisloze jongeren moeilijkheden door het ontbreken van de benodigde kennis die hen naar geschikte hulpbronnen kunnen leiden. Dit wordt verder bemoeilijkt door het gebrek aan een ondersteunend netwerk wanneer

zich ernstige problemen voordoen. In de resultaten komt naar voren dat het merendeel van de jongeren niet over een sociaal vangnet beschikt, waardoor de kans op dak- of thuisloosheid toeneemt, een bevinding die overeenkomt met de literatuur (Atmani, 2019; Boesveldt & Otto, 2022; Currey et al., 2021). Daarnaast veroorzaakt het gebrek aan financiële kennis problemen voor dak- en thuisloze jongeren. Met name in zaken zoals het verkrijgen van zorgtoeslag of beëindigen van studies om studieschulden te voorkomen. Het gebrek aan inzicht in de voorwaarden voor financiële steun resulteert in een opeenstapeling van schulden. Deze schuldenlast maakt het voor dak- en thuisloze jongeren nog moeilijker om een leven op te bouwen en financieel zelfredzaam te worden.

Uit de resultaten is verder gebleken dat (de problematische) overgang van 18- naar 18+ een belangrijke factor is die bijdraagt aan dak- en thuisloosheid onder jongeren. Dit komt overeen met het onderzoek van Stichting Het Vergeten Kind (2023), waarin naar voren komt dat 80% van de dak- en thuisloze jongeren ervaring heeft met jeugdzorg. Een deel van de jongeren stroomt op hun achttiende uit bij jeugdzorg, zonder toekomstplan of vervolgplek. Een ander deel van de jongeren moet op hun achttiende het ouderlijk huis verlaten. De verwachting is dat deze jongeren dan volwassen en zelfredzaam zijn.

De manier waarop dak- en thuisloze jongeren zichzelf identificeren kan eveneens worden beschouwd als een obstakel om hulp te zoeken. Jongeren lijken wel te beseffen dat er een probleem is, maar zij zien zichzelf volgens participanten niet als dak- of thuisloos. Het verschil tussen realiteit en het beeld wat jongeren van zichzelf hebben belemmert hun vermogen om problemen aan te pakken. Daarnaast kan het de bereidheid om hulp te zoeken of te aanvaarden negatief beïnvloeden.

5.1.3 Deelvraag 3

De derde onderzoeksvraag, gericht op de hulpbehoefte, luidde als volgt: *“Hebben dak- en thuisloze jongeren volgens hulpverleners een hulpbehoefte? Hoe ziet deze behoefte er volgens hen uit en vinden ze dat jongeren hulp zijn misgelopen?”*.

De resultaten tonen aan dat dak- en thuisloze jongeren een onmiskenbare behoefte aan hulp hebben. Echter, het lijkt een complexe uitdaging om deze jongeren daadwerkelijk gebruik te laten maken van de beschikbare hulp. Er zijn meerdere obstakels die hun terughoudendheid om hulp te aanvaarden verklaren. Fundamenteel hierbij is het wantrouwen jegens hulpinstanties, overeenkomend met onderzoeken van Boesveldt & Otto (2023), Eroglu (2023) en Stickley et al. (2005). Het wantrouwende gevoel wordt versterkt doordat dak- en thuisloze jongeren vaak 'hulpverleningsmoe' zijn, een patroon dat overeenkomt met

bevindingen in de literatuur (Eroglu, 2023; Boesveldt & Otto, 2023; Stichting Het Vergeten Kind, 2023).

Uit de resultaten is dus gebleken dat participanten zich bewust zijn van de duidelijke behoefte aan ondersteuning onder dak- en thuisloze jongeren. Participanten zijn daarbij van mening dat er voldoende beschikbare hulp is voor deze jongeren. Dak- en thuisloze jongeren zijn zich echter niet altijd bewust van de problemen die zij ervaren en mogelijkheden om hier hulp voor te vragen. Dit zorgt ervoor dat ze zich niet melden voor hulp.

5.1.4 Deelvraag 4

De vierde onderzoeksvraag richtte zich op de huidige hulpverlening en luidde als volgt: *“Hoe kijken dak- en thuisloze jongeren, volgens hulpverleners, naar hulpverlening in Groningen? Mist er iets in de huidige hulpverlening volgens hulpverleners?”*.

Uit de bevindingen is gebleken dat dak- en thuisloze jongeren in Groningen een terughoudende houding hebben ten opzichte van hulpverlening. Het blijft onduidelijk of er volgens participanten iets mist in de huidige hulpverlening. Wel is gebleken dat de bestaande acute opvang, beperkt tot een periode van 28 dagen, niet altijd als toereikend wordt beschouwd. Tijdens de korte duur van de acute opvang zijn er weinig mogelijkheden voor jongeren en hulpverleners om na deze periode een passende vervolgplek te vinden. Deze bevinding maakt duidelijk dat er behoefte is aan uitgebreidere steun voor dak- en thuisloze jongeren, zodat zij na een opvangperiode kunnen rekenen op vervolgopties.

Daarnaast blijkt uit de bevindingen dat jongeren die kampen met aanzienlijke psychische of verslavingsproblemen beperkte toegang hebben tot hulpbronnen zoals de maatschappelijke opvang, acute opvang of verslavingszorg. Door de verschillende problematieken blijkt het moeilijk om deze jongeren onderdak te bieden waarbij ze geschikte/gespecialiseerde hulp krijgen. Dit gebrek aan hulpverlening voor jongeren met deze complexe problematiek draagt bij aan hun dak- of thuisloosheid.

5.1.5 Deelvraag 5

De laatste onderzoeksvraag richtte zich op de reden waarom dak- en thuisloze jongeren weinig gebruik lijken te maken van de maatschappelijke opvang. De vraag luidde als volgt: *“Waarom melden jongeren zich volgens hulpverleners weinig bij maatschappelijke opvanglocaties in Groningen?”*.

Resultaten tonen aan dat dak- en thuisloze jongeren in Groningen zeer terughoudendheid zijn bij het benaderen van maatschappelijke opvanglocaties. Deze terughoudendheid is te verklaren via verschillende redenen. De voornaamste reden die in de resultaten naar voren komt zijn gevoelens van schaamte. Deze worden veroorzaakt door het gestigmatiseerde en

stereotypische beeld over dak- en thuisloosheid, wat overeenkomt met de literatuur (Atmani, 2019; Boesveldt & Otto, 2023; Kidd, 2006; McLoughlin, 2013; Stickley et al., 2005). Dak- en thuisloze jongeren verbergen hun situatie door deze te verbloemen. De mate waarin jongeren schaamte ervaren en dit kunnen verbloemen lijkt samen te hangen met hun cognitieve vermogen.

Daarnaast blijkt wantrouwen een belangrijke rol te spelen, zowel vanuit de jongeren zelf als vanuit de gemeente Groningen wanneer zij zich melden voor het aanvragen van een uitkering of briefadres. Dit gevoel wordt versterkt doordat het merendeel van de jongeren ‘hulpverleningmoe’ zijn. Bovendien ervaren jongeren moeilijkheden bij het vinden van hun weg door de complexe systemen die nodig zijn om ondersteuning te verkrijgen. Vaak missen ze de noodzakelijke informatie om zichzelf in deze systemen te redden, wat hun vermogen om hulp te zoeken belemmert. Dit resulteert in een problematische vicieuze cirkel, waarin jongeren het moeilijk vinden om de benodigde ondersteuning te vinden en te gebruiken die hen helpt om iets aan de situatie te veranderen.

Een andere reden voor het mijden van de maatschappelijke opvang lijkt samen te hangen met onwetendheid van dak- en thuisloze jongeren. De beeldvorming die zij hebben komt niet overeen met de realiteit. Zo hebben jongeren het idee dat de maatschappelijke opvang onveilig is, waardoor zij liever op zoek gaan naar andere vormen van onderdak. Deze bevinding wordt ondersteund door het onderzoek van Beekman et al. (2021), waarin wordt verondersteld dat jongeren een onveilig beeld hebben van de maatschappelijke opvang.

5.2 Centrale conclusie

Bevindingen uit dit onderzoek laten zien dat dak- en thuisloze jongeren van dag tot dag leven, door stress en onzekerheid verkeert het merendeel van hen in een overlevingsstand. Dak- en thuisloze jongeren overnachten bij vrienden, familie en kennissen totdat dat niet meer mogelijk is. Ze putten hun sociale netwerk uit waardoor ze hier na verloop van tijd niet meer terecht kunnen. Dit dwingt hen ertoe om op zoek te gaan naar andere plekken om te overnachten, wat hen in soms gevaarlijke of criminele situaties brengt. Opvallend is dat jongeren, volgens de participanten, de voorkeur geven aan ‘s nachts wakker blijven op straat boven verblijf in maatschappelijke opvang. Dit wordt volgens participanten veroorzaakt door het onveilige beeld wat jongeren van de maatschappelijke opvang hebben. Daarnaast willen jongeren door een gevoel van schaamte geen associatie met de maatschappelijke opvang. Hoewel dak- en thuisloze jongeren aanzienlijke behoeften hebben aan hulp, ervaren ze volgens participanten obstakels bij het zoeken naar deze ondersteuning. Wantrouwen jegens

hulpinstanties en gemeentelijke instellingen speelt hierbij een grote rol. Het aanvragen van een uitkering of briefadres via de gemeente wordt daarbij als wantrouwend ervaren door jongeren, wat hen afschrikt. Het merendeel van de dak- en thuisloze jongeren heeft een uitgebreide geschiedenis aan hulpverlening, hierdoor zijn ze vaak ‘hulpverleningsmoe’, wat het wantrouwende gevoel richting (hulp)instanties versterkt. Bovendien kunnen jongeren met zowel psychische- als verslavingsproblematiek niet terecht bij de maatschappelijke opvang, acute opvang of verslavingszorg. Daarnaast ervaren jongeren een sterk gevoel van schaamte voor hun situatie. Dit stimuleert jongeren om hun situatie te verbloemen. Dit gevoel wordt nog versterkt door het stigma rond dak- en thuisloosheid. Bovendien komt het gestigmatiseerde beeld wat jongeren hebben van dak- en thuisloosheid niet overeen met het beeld wat zij van zichzelf hebben. Dit belemmert hen in het zoeken naar geschikte hulp. Daarbij lijkt het vermogen van jongeren om hulp te zoeken gekoppeld te zijn aan hun gebrek aan kennis over beschikbare hulpbronnen.

5.3 Sterke en zwakke punten

Een sterk punt van dit onderzoek is dat het een zeer actueel onderwerp betrof. Dak- en thuisloosheid onder jongeren is een groot maatschappelijk probleem. Dit onderzoek heeft een hiaat aan kennis opgevuld door te kijken naar redenen waarom dak- en thuisloze jongeren in Groningen zich (te) laat melden voor hulp. Om dit onderzoek uit te kunnen voeren moest eerst duidelijk worden hoe de groep dak- en thuisloze jongeren eruitziet en wat hen weerhoudt van het zoeken naar hulp. Nu dat met dit onderzoek is verduidelijkt kan het probleem effectiever worden aangepakt.

Een belangrijke eerste beperking van dit onderzoek lag in de participantengroep. De interviews werden niet met dak- en thuisloze jongeren zelf gehouden, maar met hulpverleners die met deze jongeren werken en over deze jongeren vertelden. Dit resulteerde in een perspectief dat voornamelijk gebaseerd was op de observaties van de hulpverleners, waardoor de directe gedachten en gevoelens van de jongeren zelf rondom dak- en thuisloosheid en hun terughoudendheid om hulp te zoeken, niet zijn beschreven. Toekomstig onderzoek zou deze beperking kunnen ondervangen door directe interviews met dak- en thuisloze jongeren uit te voeren, waardoor hun eigen perspectief, motivaties en gedachtegang duidelijker worden.

Een tweede beperking van dit onderzoek was de relatief kleine participantengroep. Hoewel er na 11 interviews saturatie plaatsvond, blijft dit aantal, in het kader van kwalitatief onderzoek, aan de lage kant. Voor vervolgonderzoek zou men meer mensen kunnen interviewen zodat het onderzoek een sterkere basis heeft. Mogelijk zou er een combinatie

kunnen worden gemaakt van (groeps)interviews met zowel dak- en thuisloze jongeren als hulpverleners.

Een derde beperking van dit onderzoek is het gebrek aan objectiviteit. Als onderzoeker heb ik de interviews afgenomen en geanalyseerd, wat het risico op een zekere mate van subjectiviteit met zich meebrengt. Dit kan invloed hebben op de objectiviteit van de bevindingen en interpretaties. Hierdoor mist er een objectieve blik op de bevindingen. Dit geldt ook voor het afnemen van de interviews. Ik heb wel ervaring met het afnemen van interviews, maar ik dwaalde in een aantal interviews af van de hoofdvragen die ik wilde weten. Hierdoor werden niet alle aspecten even grondig onderzocht, zoals mogelijke oplossingen die ervoor zorgen dat dak- en thuisloze jongeren sneller hulp zoeken. Voor vervolgonderzoek zouden meerdere onderzoekers betrokken kunnen zijn bij het afnemen van interviews en de data-analyse. Daarnaast zou er meer focus kunnen zijn op het uitvragen van mogelijke oplossingen. Dit zorgt ervoor dat oplossingen vanuit de praktijk meer inzichtelijk worden en effectiever kunnen worden toegepast.

Een vierde beperking van dit onderzoek was de ontoereikendheid om een hypothese vanuit de resultaten verder te onderzoeken. De hypothese gericht op de relatie tussen het ervaren van schaamte met betrekking tot dak- en thuisloosheid en het cognitieve vermogen van jongeren kwam tijdens interviews meerdere keren naar voren. Binnen dit onderzoek was geen ruimte om dit nader te onderzoeken. Een potentieel vervolgonderzoek zou zich kunnen focussen op deze hypothese. Dit kan worden gedaan aan de hand van een studie die zowel de psychologische aspecten van schaamte als de beperkingen in het vermogen om de situatie te verbergen bij verschillende cognitieve niveaus in kaart brengt. Het uitvoeren van een dergelijk vervolgonderzoek kan niet alleen een dieper begrip opleveren van de psychosociale mechanismen die ten grondslag liggen aan de schaamte-ervaring en het vermogen tot verhulling van dak- en thuisloze jongeren, maar ook aanknopingspunten bieden voor de ontwikkeling van gerichtere interventies.

5.4 Aanbevelingen voor de praktijk

Aan de hand van de onderzoeksresultaten zijn een aantal aanbevelingen voor de praktijk te formuleren. Ten eerste is het nodig dat de gemeente Groningen minder gaat werken vanuit wantrouwen wanneer jongeren een uitkering of briefadres willen aanvragen. De manier waarop de procedure op dit moment werkt schrikt de jongeren die ze graag in beeld willen hebben juist af. Om het vertrouwen van dak- en thuisloze jongeren te vergroten is het noodzakelijk om het huidige aanvraagproces te herzien en aan te passen aan de specifieke

behoeften van deze doelgroep. Dit kan worden gedaan door het aanvraagproces laagdrempeliger te maken, hiervoor kan gespecialiseerde begeleiding worden aangeboden door ervaringsdeskundigen vanuit de gemeente of professionals vanuit de jeugdzorg.

Een aanvulling op deze eerste aanbeveling omvat de introductie van een educatief programma. Dit programma zou gericht moeten zijn op voorlichting over rechten en procedures die jongeren hebben wanneer zij dak- of thuisloos zijn, of dreigen te worden. Hiervoor kunnen posters worden opgehangen op locaties waar dak- en thuisloze jongeren frequent verblijven. Deze posters kunnen dak- en thuisloze jongeren handvatten bieden bij het vinden van geschikte hulp. Door de kennis van jongeren rondom dit onderwerp te vergroten zijn ze eerder op de hoogte van mogelijke hulp. Op de poster moet aandacht zijn voor hulp binnen de maatschappelijke opvang en hoe dit proces eruitziet, evenals het aanvraagproces voor een briefadres en uitkering.

Op eenzelfde poster zou tevens kunnen worden ingehaakt op het gebrek aan financiële kennis wat dak- en thuisloze jongeren lijken te hebben. Dit gebrek aan kennis leidt tot een grote schuldenlast. Door op een poster duidelijk te maken wat de risico's en gevolgen zijn van geld lenen in de vorm van een studiefinanciering of zorgtoeslag zijn jongeren beter geïnformeerd en kunnen schulden mogelijk worden voorkomen.

Een tweede aanbeveling richt zich op het herzien van de beeldvorming van dak- en thuisloosheid, zodat dit beeld beter aansluit bij de diverse groep aan dak- en thuisloze mensen. Hiervoor kan de vernieuwde en inclusievere ETHOS (European Typology of Homeless and Housing Exclusion) definitie vaker worden toegepast in de praktijk en binnen gemeentelijke voorzieningen. Hierbij moet de nadruk worden gelegd op het gebruik van inclusieve en respectvolle taal, en het vermijden van labels die stigmatiserend kunnen zijn, zoals 'zwerver' of 'dakloze'. Het vermijden van stigmatiserende taal komt overeen met een van de punten van het Nationaal Actieplan Dakloosheid (VWS, 2023). De ETHOS definitie maakt inzichtelijker dat dak- en thuisloze mensen meer zijn dan een 'zwerver', maar dat mensen die bankslapen of in een caravan verblijven ook onder deze groep vallen. Door de beeldvorming en herkenning van dak- en thuisloze jongeren te verbeteren kan de bereidheid om hulp te zoeken worden vergroot. Door woorden en begrippen te gebruiken die de diversiteit van hun situaties weerspiegelen, kan de drempel voor jongeren om zichzelf te herkennen als dak- of thuisloos mogelijk verlaagd worden.

Een derde aanbeveling richt zich op de overgang van jeugdzorg naar zelfstandigheid. Een manier om de uitstroom van jongeren uit jeugdzorg en acute opvang te verbeteren, is door meer passende en geschikte tijdelijke woningen beschikbaar te stellen. Dit impliceert niet

alleen het vergroten van beschikbare huisvestingsmogelijkheden, maar ook het creëren van ondersteunende en begeleidende programma's die deze overgang vergemakkelijken. Deze woningen zouden specifiek ingericht moeten zijn om jongeren te helpen bij het opbouwen van zelfstandigheid en stabiliteit, en zouden moeten voorzien in ondersteuning op het gebied van budgettering, onderwijs, werkgelegenheid en sociale vaardigheden. Deze aanpak die zowel huisvesting als aangepaste begeleiding omvat, kan een significante impact hebben op het verminderen van terugval en het bevorderen van een positieve integratie in de maatschappij.

5. Bronnenlijst

Abbassi, A., & Aslinia, S. D. (2010). Family violence, trauma and social learning theory.

Journal Of Professional Counseling, Practice, Theory, & Research, 38(1), 16–27.

<https://doi.org/10.1080/15566382.2010.12033863>

Akkermans, C. (2020, 17 juli). Dakloosheid van vrouwen blijft onderbelicht. *Sociale*

Vraagstukken. <https://www.socialevraagstukken.nl/rubrieken/analyse-xl/dakloosheid-van-vrouwen-blijft-onderbelicht/>

Archer, R., & Flexon, J. L. (2021). Unstructured socializing with peers and delinquency: The role of mediation through the lens of Akers' (1998) Social structure social learning theory of crime and deviance. *American Journal of Criminal Justice*, 47(5), 980–1005.

<https://doi.org/10.1007/s12103-021-09633-w>

Atmani, F. (2019, 8 november). Sterkere netwerken voor thuisloze jongeren. *Sociaal.Net*.

<https://sociaal.net/opinie/sterkere-netwerken-voor-thuisloze-jongeren/>

Beekman, R., Byrne, J., & Vichta-Ohlsen, R. (2021). A couch is not a home: New ways of understanding and assessing risks with young people who are couchsurfing. *Parity*.

<https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.769988922434648>

Beschermd wonen en maatschappelijke opvang | Gemeente Groningen. (z.d.).

<https://gemeente.groningen.nl/beschermd-wonen-en-maatschappelijke-opvang>

Bijstandsuitkering voor jongeren tot 27 jaar aanvragen | Gemeente Groningen. (z.d.).

<https://gemeente.groningen.nl/bijstandsuitkering-voor-jongeren-tot-27-jaar-aanvragen>

Boesveldt, N., Otto, M. (2022). *Netwerkactivering bij bankslapers in Rotterdam* –

Nienkeboesveldt.com. <https://nienkeboesveldt.com/index.php/netwerkactivatie-bij-bankslapers-in-rotterdam/>

- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. *APA handbook of research methods in psychology, Vol 2: Research Designs: Quantitative, Qualitative, Neuropsychological, and Biological.*, 57–71. <https://doi.org/10.1037/13620-004>
- Briefadres aanvragen / Gemeente Groningen. (z.d.). <https://gemeente.groningen.nl/briefadres-aanvragen>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2023, 26 september). 26,6 duizend dakloze mensen begin 2022. *Centraal Bureau voor de Statistiek*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/39/26-6-duizend-dakloze-mensen-begin-2022>
- Coumans, M., Cruyff, M., & van der Heijden, P. (2010). Dakloos in Nederland. *Bevolkingstrends, 4e kwartaal, 2010*, 55-60.
- Curry, S. R., VanMeeter, M., Tully, B. A., Ault, S., Garst, N., Adam, K., Nesmith, A., & White, J. K. (2021). Beyond a bed: supportive connections forged between youth who are couch hopping and adult hosts. *Child & Adolescent Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10560-020-00663-7>
- Curry, S. R., Morton, M., Matjasko, J. L., Dworsky, A., Samuels, G. M., & Schlueter, D. (2017). Youth homelessness and vulnerability: how does couch surfing fit? *American Journal of Community Psychology*, 60(1–2), 17–24. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12156>
- Dakloosheid beëindigen: Housing first*. (z.d.-b). LIMOR. <https://www.limor.nl/housing-first>
- De Graaf, N. D., & Wiertz, D. (2019). Societal problems as public bads. In *Routledge eBooks*. <https://doi.org/10.4324/9781351063463>
- De Utrechtse Internet Courant. *Beeldvorming en stereotypering van mensen die dak- of thuisloos zijn: 'Ik ben ook veel meer dan alleen het label dakloze'*. (2021). <https://www.duic.nl/algemeen/beeldvorming-en-stereotypering-van-mensen-die-dak-of-thuisloos-zijn-ik-ben-ook-veel-meer-dan-alleen-het-label-dakloze/>

- Develtere, L. (2023, 13 februari). Studie: Dakloosheid oplossen niet duurder dan mensen op straat laten leven. *Sociaal.Net*. <https://sociaal.net/achtergrond/dakloosheid-oplossen-door-housing-first-niet-duurder/#:~:text=Wat%20blijkt%3F,min%20of%20meer%20gelijkaardig%20kostenplaatje>.
- Douwes, J. (2023). Reactie Kansfonds op CBS schatting dakloosheid. *Kansfonds*. <https://www.kansfonds.nl/artikelen/reactie-kansfonds-op-cbs-schatting-dakloosheid/#:~:text=Vandaag%20presenteert%20het%20CBS%20haar,groep%20mensen%20die%20dakloos%20is>.
- Eroglu, K. (2023, 24 september). 'Deze jongeren zijn vaak hulpverleningsmoe'. *Sociaal Domein Online*. <https://sociaaldomeinonline.nl/deze-jongeren-zijn-vaak-hulpverleningsmoe/>
- Fountain, J. E., Howes, S., Marsden, J., Taylor, C., & Strang, J. (2003). Drug and alcohol use and the link with homelessness: results from a survey of homeless people in London. *Addiction Research & Theory*, *11*(4), 245–256. <https://doi.org/10.1080/1606635031000135631>
- Goncalves, D. C. (2020). Distinctive ethical challenges in qualitative research with migrant children. *Qualitative Research Journal*, *20*(3), 293–303. <https://doi.org/10.1108/qrj-10-2019-0076>
- Hail-Jares, K., Vichta-Ohlsen, R., & Nash, C. (2020). Safer Inside? Comparing the experiences and risks faced by young people who couch-surf and sleep rough. *Journal of Youth Studies*, *24*(3), 305–322. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1727425>
- Hail-Jares, K. (2023). Queer young people and couchsurfing: entry pathways, service provision, and maintenance strategies. *Youth*, *3*(1), 199–216. <https://doi.org/10.3390/youth3010014>

- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2020). *Qualitative research Methods*. SAGE Publications.
- Het Bouwdepot. (2023). Home - Het Bouwdepot. *Het Bouwdepot*. <https://hetbouwdepot.nl/>
- Jimmys | Jimmy's Groningen*. (z.d.). <https://jimmys050.nl/>
- Kang, J. & Guo, H. (2021). The effects of authoritative parenting style on young adult children's prosocial behaviour: the mediating role of emotion-regulation. *China Journal of Social Work, 15*(2), 162–177. <https://doi.org/10.1080/17525098.2021.1956760>
- Kansfonds. (2022, 15 november). Thuisloze jongeren - *Kansfonds*. <https://www.kansfonds.nl/themas/thuisloze-jongeren/>
- Kansfonds. (2023, 12 juni). Veelgestelde vragen over de ETHOS telling - *Kansfonds*. <https://www.kansfonds.nl/themas/dak-en-thuisloosheid/telling/veelgestelde-vragen-over-de-ethos-telling/>
- Kidd, S. A. (2006). Youth homelessness and social stigma. *Journal of Youth and Adolescence, 36*(3), 291–299. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9100-3>
- Liddon, L., Kinglerlee, R., & Barry, J. A. (2017). Gender differences in preferences for psychological treatment, coping strategies, and triggers to help-seeking. *British Journal of Clinical Psychology, 57*(1), 42–58. <https://doi.org/10.1111/bjc.12147>
- Maatschappelijke opvang | Bouwstenen*. (z.d.). <https://bouwstenen.nl/Definitie%20maatschappelijke%20opvang>
- McLoughlin, P. (2013). Couch surfing on the margins: the reliance on temporary living arrangements as a form of homelessness amongst school-aged home leavers. *Journal of Youth Studies, 16*(4), 521–545. <https://doi.org/10.1080/13676261.2012.725839>

Metro. (2020). Een eigen thuis voor dak- en thuisloze jongeren. *Metronieuws.nl*.

<https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/2019/03/een-eigen-thuis-voor-dak-en-thuisloze-jongeren/>

Middelsé, L. (2023). Toename dakloze jongeren: “Moeilijk om aan een huis te komen, zeker op mijn leeftijd”. *Omrop Fryslân*. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. *Uitkeringsbedragen per 1 januari 2023*. Publicatie | Rijksoverheid.nl.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/documenten/publicaties/2022/12/05/uitkeringsbedragen-per-1-januari-2023>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2019, 18 april). *Wat is sociaal isolement? Over eenzaamheid | Alles over eenzaamheid*.

<https://www.eenzaam.nl/over-eezaamheid/wat-is-sociaal-isolement>

Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport. (2019, november). *Wat werkt bij de aanpak voor dak- en thuisloze jongeren*. Movisie.

<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2019-11/Wat-werkt-bij-de-aanpak-van-dak-en-thuisloosheid-onder-jongeren.pdf>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport [VWS]. (2023, 11 oktober). *Home - Eerst een thuis*. <https://www.eersteenthuis.nl/>

Mitchell, R. J., Burns, N., Glozier, N., & Nielssen, O. (2023). Homelessness and predictors of criminal reoffending: a retrospective cohort study. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 33(4), 261–275. <https://doi.org/10.1002/cbm.2298>

Moerenburg, J. (2023, 3 februari). *Housing First onderzoek modelgetrouwheid en effecten*.

Trimbos-instituut. <https://www.trimbos.nl/kennis/zorg-en-participatie/maatschappelijke-opvang/housing-first-onderzoek-modelgetrouwheid-en-effecten/#:~:text=Ons%20onderzoek%20toont%20aan%20dat,woont%20nog%20in%20dezelfde%20woning.>

- Noom, M. J., Roorda-Honée, J., & Heydendael, P. (2003). Thuisloosheid bij jongeren en volwassenen. In *Bohn Stafleu van Loghum eBooks*. Bohn Stafleu van Loghum.
<https://doi.org/10.1007/978-90-368-0675-6>
- North, C. S., Smith, E. M., & Spitznagel, E. L. (1994). Violence and the homeless: an epidemiologic study of victimization and aggression. *Journal of Traumatic Stress*, 7(1), 95–110. <https://doi.org/10.1002/jts.2490070110>
- NOS. (2023, 27 september). Minder daklozen in Nederland, maar opvanglocaties merken daar niks van. *NOS*. <https://nos.nl/artikel/2491993-minder-daklozen-in-nederland-maar-opvanglocaties-merken-daar-niks-van>
- Noy, C. (2008). Sampling Knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), 327–344.
<https://doi.org/10.1080/13645570701401305>
- Oldersma, F. (2023). *Monitor dakloosheid Groningen*. OIS Groningen.
<https://publicaties.oisgroningen.nl/monitor-dakloosheid-groningen-2022/dagopvangbezoekers>
- Olsen, P. R., & Lorenzo, R. (2016). Supportive care. In *Progress in tumor research* (pp. 16–26). <https://doi.org/10.1159/000447039>
- Pat-Horenczyk, R., Brom, D., & Vogel, J. M. (2014). *Helping children cope with trauma: Individual, family and community perspectives*. Routledge.
- Plochg, T., Juttmann, R. E., & Klazinga, N. S. (2008). Handboek Gezondheidszorgonderzoek. *Onderwijs & Gezondheidszorg*, 32(3), 28. <https://doi.org/10.1007/bf03077293>
- Rayburn, R. L., & Guittar, N. A. (2013). “This is where you are supposed to be”: How homeless individuals cope with stigma. *Sociological Spectrum*, 33(2), 159–174.
<https://doi.org/10.1080/02732173.2013.732876>

Rijksuniversiteit Groningen. (2022). *Afstudeergids Sociologie 2022/2023*. Groningen, Nederland.

Schwab, P. (2021, 30 maart). *Kwalitatief onderzoek: 3 soorten interviews*. Marktonderzoek agentschap. Geraadpleegd op 12 april 2022, van <https://www.intotheminds.com/blog/nl/kwalitatief-onderzoek-3-soorten-interviews/>

Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research.

Stickley, T., Hitchcock, R., Bertram, G. (2005). Social inclusion or social control? Homelessness and mental health: Theodore Stickley and colleagues examine the contradictory nature of mental health policy in the UK: one which seeks both to promote social inclusion and recovery, and yet extend social control through a coercive agenda." *Mental Health Practice*, 8(9).

<https://link.gale.com/apps/doc/A133280782/ITOF?u=groning&sid=bookmark-ITOF&xid=632e2ec8>

Stichting het vergeten kind. (2023). <https://www.hetvergetenkind.nl/ons-werk/onderzoek/daken-thuisloosheid-onder-jongeren>

Thijs, P., Van Dijk, I. K., Stoof, R., & Notten, N. (2014). Gendersverschillen en deviant gedrag. *Mensch en Maatschappij*, 89(3), 305–335. <https://doi.org/10.5117/mem2014.3.thij>

Tyler, K. A., & Schmitz, R. M. (2015). Effects of abusive parenting, caretaker arrests, and deviant behavior on dating violence among homeless young adults. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. <https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1079287>

Van der Hoek, E. S. (2019). *Ondersteuning en opvang van kwetsbare jongeren*. Gemeenteraad Groningen. Geraadpleegd op 2 mei 2023, van

<https://gemeenteraad.groningen.nl/Documenten/Ondersteuning-en-opvang-kwetsbare-jongeren-16-27-jaar.pdf>

Vázquez, J. A., Panadero, S., & Zúñiga, C. (2017). Content and uniformity of stereotypes and meta-stereotypes of homeless people in Madrid (Spain). *Journal of Community Psychology*, 45(1), 128–137. <https://doi.org/10.1002/jcop.21836>

Verlavingszorg Noord Nederland | VNN. (z.d.). <https://www.vnn.nl/>

Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) - BVKZ. (z.d.). BVKZ.

<https://bvkz.nl/kennisplein/wet-en-regelgeving/wet-op-de-geneeskundige-behandelingsovereenkomst-wgbo/#:~:text=De%20hulpverlener%20is%20de%20persoon,hulpverlener%20ook%20een%20zorgmedewerker%20zijn.>

WIJ Groningen. (2020, 8 december). *Hulp bij geldzaken - Wij Groningen*. Wij Groningen.

<https://wij.groningen.nl/inkomen-en-werk/hulp-bij-geldzaken/>

Zorgwaarts. (2019, 10 september). *Wat is Jeugdzorg? Beroepen en cliënten in de Jeugdzorg*.

<https://zorgwaarts.nu/jeugdzorg/>

Bijlage I. Interviewschema

Voorafgaand aan het interview stel ik mij als onderzoeker voor aan de respondent. Ik leg uit wat het doel van dit onderzoek is, welke onderwerpen aan bod zullen komen (iets over de respondent zelf, over hun ervaring met jongeren en dak/thuisloosheid, en waar zij denken dat jongeren hulp bij nodig hebben). De informed consent wordt op dit moment, voor het interview, ondertekend.

De volgende onderwerpen zullen tijdens het interview aan bod komen;

Algemene informatie respondent

1. Kan je iets over jezelf vertellen?
 - Waar werk je?
 - Wat voor werk doe je?
 - Hoe lang doe je dit werk?
2. Werk je met dak- en thuisloze jongeren?
 - Hoe ziet dit eruit?

Situatie dak- en thuisloze jongeren

3. Kan je iets vertellen over de jongeren waar je mee werkt?
 - Hoe oud zijn ze? Waar komen ze vandaan? Hoelang wonen ze in Groningen?
4. Gaan ze naar school of werken ze?
5. Hebben ze een baantje of op dit moment een inkomen?
 - Spreken ze wel eens over hun in- en uitgaven? Wat vertellen ze hierover?
 - Hoe kijken jongeren naar hun financiële situatie?
 - Zie je overeenkomsten in de financiële situaties van de jongeren?
6. Hoe ziet een normale dag eruit voor de jongeren?
7. Hoe ziet hun huidige (leef)situatie eruit?
 - Waar slapen ze?
 - Waar hebben ze de afgelopen tijd geslapen?
8. Heb je het idee dat ze voor de komende tijd een slaapplek hebben? Zo ja, waar?
9. Is het moeilijk voor de jongeren om een slaapplek te vinden?
 - Waarom wel/niet? Wat is hier denk je het meest moeilijk aan?
10. Wat voor beeld hebben jongeren van een maatschappelijke opvang?
 - Klopt dit beeld met de werkelijkheid?

- Wat is jouw beeld van de maatschappelijke opvang?
- 11. Zijn de jongeren wel eens bij een maatschappelijke opvang geweest?
- Waarom wel, waarom niet?
- Zo ja, wat vonden ze daarvan?

Oorzaken van dak- en thuisloosheid

1. Hoe ziet de thuissituatie van dak- en thuisloze jongeren eruit?
2. Zou je kunnen omschrijven hoe hun jeugd eruitzag?
 - Zijn er overeenkomsten vanuit hun jeugd? Hoe zien deze eruit?
 - Hebben ze nog contact met hun ouders? Hoe is de relatie met ouders?
 - Hebben ze regelmatig contact met andere familie en/of vrienden? Hoe ziet dit contact eruit?
3. Zijn er jongeren die ervaring hebben met jeugdzorg?
 - Wat zijn hun ervaringen? Positief? Negatief?
4. Hoe is het volgens de jongeren gekomen dat ze in deze situatie zitten?
 - Heeft middelengebruik een rol gespeeld? Hoe?
 - Heeft vertrouwen in instanties hier invloed op gehad? Hoe?
 - Speelt schaamte een rol?
5. Hebben jongeren contact met andere jongeren in een soortgelijke situatie?
 - Hoe zit dit contact eruit?
 - Waar ontmoeten zij elkaar?
6. Is er een plek waar jongeren terecht kunnen voor vragen?
 - Zo ja, waar en wat is dit voor plek?
 - Zo niet, hoe zou zo'n plek eruit moeten zien?

Mogelijke hulpvraag

1. Zijn er mensen met wie jongeren regelmatig praten over hun situatie?
 - Zo ja, wie zijn dit?
2. Waar hebben jongeren op dit moment het meest behoefte aan?
3. Staan jongeren open voor het ontvangen van hulp?
4. Zijn er mensen van wie ze op dit moment hulp ontvangen?
 - Wie zijn dit? Waar helpen zij hun mee?
5. Van wie zouden ze eventueel andere hulp willen ontvangen?
6. Hebben jongeren last van de situatie waarin ze zitten?

- Op wat voor manier?
- 7. Hebben jongeren last van psychische, lichamelijke of andere klachten? Op wat voor manier uit dit zich?
- Hoe gaan ze hier mee om?
- 8. Kijken jongeren naar de toekomst?
- Hoe zien jongeren de toekomst voor zich?
- 9. Wat is er voor hen nodig om dit te bereiken?

Afsluiten interview

1. Heb ik iets gemist wat wel belangrijk voor je is? Of wil je nog iets aanvullen?
2. Wat vond je van het interview?
3. Heb je nog vragen of opmerkingen?
4. Ken je meer mensen die veel werken met dak- en thuisloze jongeren? Zou je hen met mij in contact willen brengen?

Bedankt voor het interview. U kunt altijd contact met mij opnemen voor latere vragen via mijn telefoonnummer; 06-27385439 of via de mail op romee.de.jager@ Groningen.nl. Mocht u later besluiten niet meer mee te willen doen met het onderzoek dan mag u mij ook mailen of bellen, dit kan tot 15 september 2023.

Bijlage II Informed Consent

TOESTEMMINGSFORMULIER

Mijn naam is Romée. Ik ben onderzoek stagiair bij de gemeente Groningen en student aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Op dit moment doe ik onderzoek naar dak- en thuisloosheid onder jongeren in Groningen. Het doel van dit onderzoek is om erachter te komen waarom dak- en thuisloze jongeren zich niet melden bij maatschappelijke opvang en mogelijk hulp mislopen. Ik hoop via dit interview te kunnen leren van uw ervaringen met dak- en thuisloze jongeren tijdens uw werk.

Het interview zal tussen de 30 en 45 minuten duren en wordt opgenomen. Na het interview zal ik de opname luisteren en alles wat wordt gezegd uittypen. Dit doe ik zodat ik later kan teruglezen wat er is gezegd. Bij het uittypen worden alle gegevens gepseudonimiseerd, dit betekent dat alles anoniem wordt opgeschreven. Na het uittypen wordt de opname verwijderd. Hierdoor is de informatie **niet** naar u te herleiden.

Via dit formulier vraag ik u of u mee wilt doen aan een interview voor dit onderzoek. Dit formulier is voor het vragen van jouw toestemming.

Informatie:

- Ik wil het gesprek graag opnemen zodat ik het gesprek kan terugluisteren en kan opschrijven wat er is gezegd.
- Na het terugluisteren en uitschrijven zal de opname worden verwijderd.
- Als er meer tijd nodig is, en u ook meer wilt vertellen dan mag/kan dat.
- Het gesprek is volledig anoniem, niks van wat u zegt is naar u te herleiden.
- Uw antwoorden kunnen niet fout zijn. Het gaat er om wat u zegt en vindt. Als u iets niet wilt vertellen, dan hoeft dat niet.
- Aan het einde van het gesprek/bezoek herhaal ik wat u hebt verteld. U kan dan zeggen of het klopt of niet.
- Als u het gesprek wil stoppen en/of op een andere dag verder wil gaan, dan kan dat.
- U mag op ieder moment stoppen met deelname aan dit onderzoek, zonder dat u vertelt waarom, als je wilt zal ik dan de verzamelde data verwijderen. Mocht u dit na het interview willen dan mag u mij daarvoor bellen op 06-27385439 of mailen naar romee.de.jager@groningen.nl. Graag melden voor 15 september 2023.
- Ik garandeer vertrouwelijkheid binnen de interviews.

- De resultaten van dit onderzoek zijn bestemd voor mijn scriptieonderzoek, de informatie welke wordt opgenomen in de scriptie is niet herleidbaar naar individuele hulpverleners of naar u.
- Daarnaast is er een mogelijkheid dat later nog een artikel over wordt geschreven. Ook hiervoor geldt dat niks terug te herleiden is naar u.

Ik ga een verslag schrijven over wat er tijdens het gesprek is gezegd. Uw naam wordt **niet** genoemd. Na het afronden van het onderzoek zal ik de opnames verwijderen. De uitgeschreven en anonieme stukken van het interview worden voor maximaal 10 jaar bewaard binnen een beveiligde omgeving van de gemeente Groningen. Wanneer andere mensen het onderzoek lezen kunnen zij niet zien dat u hebt meegedaan met het onderzoek. Uw deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. U mag op ieder moment stoppen met het interview.

Toestemming:

- Heeft u alle informatie gelezen en gaat u akkoord?
 - Ja, ik wil deelnemen aan het interview over mijn ervaringen met jongeren die te maken krijgen met dak- en thuisloosheid.
 - Nee, ik wil niet deelnemen aan het interview over mijn ervaringen met jongeren die te maken krijgen met dak- en thuisloosheid.
- Ik geef toestemming voor het gebruik van gepseudonimiseerde citaten in het scriptieonderzoek
 - Ja, ik geef toestemming voor het gebruik van gepseudonimiseerde citaten.
 - Nee, ik geef geen toestemming voor het gebruik van gepseudonimiseerde citaten.
- Ik geef toestemming voor het gebruik van gepseudonimiseerde citaten in een mogelijke publicatie.
 - Ja, ik geef toestemming voor het gebruik van gepseudonimiseerde citaten.
 - Nee, ik geef geen toestemming voor het gebruik van gepseudonimiseerde citaten.

Ondertekening

Interviewnummer:

Datum:

Handtekening deelnemer:

Handtekening onderzoeker:

Bijlage III Codeboek

Deductieve codes

Concept (thema)	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld
Woon- en Leefomstandigheden	Slaapplek	Deductief	De participant praat over plekken waar jongeren zoal slapen.	“Dus dat ze zeggen van, ik leefde van maaltijd naar maaltijd. Als je sochtends te eten had dan moest je daarna alweer denken, hoe ga ik ervoor zorgen dat ik vanmiddag ook wat te eten heb, en vanavond, en hoe zorg ik voor een slaapplek.”
	Dag- invulling	Deductief	De participant praat over wat een jongere volgens hem/haar voor dag- invulling heeft.	“En dat is wel die groep, die zitten in motorbendes en in die hooligan sfeer. Die gaan zich niet melden. En die krijgen we naar verloop van tijd ook nooit binnen.”
	Stress/ Overlevings- modus	Deductief	De participant praat over de overlevingsmodus waar jongeren in zitten.	“Je ziet dat ze door die overlevingsstand het niet meer kunnen overzien allemaal. Dus veel jongeren zie je dat ze verdovende middelen gebruiken, dus ja er is vaak een combinatie van verslaving ook wel.”
Oorzaken	Thuisituatie	Deductief	De participant praat over de thuisituatie van jongeren.	“En de reden daarin is heel divers. Dat kan zijn dat het niet lukte thuis vanwege een botsing in karakters, dat kan zijn omdat er thuis heel veel speelde, het kan zijn omdat ze met een vrienden of vriendinnetje gingen samenwonen en dat klapte, zeg het maar, het is heel divers.”
	Jeugdzorg/ overgang 18- naar 18+	Deductief	De participant praat over jeugdzorg waar jongeren ervaring mee hebben.	“En tot slot welke telefoons we vaak nog krijgen, maar die we niet in de opvang aan kunnen nemen, is van verwijzers die omdat er hele lange wachtlijsten zijn in de jeugdzorg, dat het verwijzen een soort loopholtje wordt van.. dan verwijzen we de jongere door.” “Drie jaar geleden was er een soort gat die we zagen, een groep die vanuit de jeugdzorg uiteindelijk in de opvang beland.”

	Middelen-gebruik/verslavingsproblematiek	Deductief	De participant praat over het middelengebruik van jongeren.	“Je ziet dat ze door die overlevingsstand het niet meer kunnen overzien allemaal. Dus veel jongeren gebruiken verdovende middelen, niet allemaal. Maar er is dus vaak ook wel een combinatie van verslaving. Maar dan krijg je de discussie, wat is bovenliggend. Zijn de verslaafd geworden om gevoelens van dak- of thuisloosheid te onderdrukken of is verslaving er een oorzaak van.”
Hulpbehoefte	Hulpbehoefte	Deductief	De participant praat over behoeften die jongeren hebben als het gaat om hulp vanuit instanties.	“De consequentie van hulp ontvangen betekent dat je iemand in je leven moet toelaten. En de nood is dan dus nog niet hoog genoeg om ook het risico van een eventueel negatieve consequentie te ervaren. Er wordt verwacht dat je open bent en kleur bekennen.”
Hulpverlening	Hulpverlening	Deductief	De participant praat over huidige hulpverlening van jongeren.	“Ja en soms spelen er meerdere problematieken een rol, zoals psychisch met verslaving. Dan zegt verslavingszorg, je moet eerst aan het psychische problematiek werken dus dan klopt je daaraan, maar dan zeggen zij van, nee je moet eerst aan je verslavingsproblematiek werken. Dat kom je echt heel vaak tegen. “
	Vertrouwen in (hulp)instanties	Deductief	De participant praat over de redenen waarom jongeren wel of geen vertrouwen hebben in (hulp)instanties.	“En dan heb je ook nog een hele grote groep die van een bepaalde leeftijd die hele jeugdzorg door getokkeld worden. Met teleurstellingen te maken gehad, vertrouwen in hulpverlening. Iedereen beloofd ze wat maar er komt niks van de grond.”
Beeldvorming	Stigma dak- en thuisloosheid	Deductief	De participant praat over het stigma rondom dakloosheid.	Het is natuurlijk ook wel wat om over jezelf te moeten denken van, ik ben zwerver en ik kom daar tussen de zwervers. Dat is toch een bepaald stigma.”
	Schaamte	Deductief	De participant praat over hoe een	“Het is een stukje schaamte, en het is ook een drempel om

			jongeren schaamte in deze situatie uit.	naar een Wij-team te gaan, ja wat kan je daar dan, dat weten ze niet. De drempel is gewoon heel hoog en vaak zien ze ook geen uitweg meer.”
--	--	--	---	---

Inductieve codes

Thema	Code	Type	Omschrijving	Voorbeeld
Ervaringen maatschappelijke opvang (MO)	Beeldvorming MO	Inductief	De participant praat over de beeldvorming over de MO die jongeren hebben.	“Soms, wat een voordeel nu is. Is dat een jongere geen beeld heeft van hoe zo’n opvang eruitziet, en dat is heel angstig, al helemaal als jij het heel goed voor de maatschappij kan verbloemen dan is dat een hele grote stap, lager dan dat kan je niet gaan. Ook met het onbekende, want zij weten niet dat ze een apart bedje en kamertje met slot krijgen, zij weten niet hoe dat eruitziet. Zij hebben het beeld wat je op tv ziet.”
	Ervaringen MO	Inductief	De participant praat over positieve of negatieve ervaringen die een jongere volgens hen heeft met de MO.	“De opvang is vaak ingericht op volwassen mensen die vaak alcohol en drugs gebruiken, wat voor veel onveiligheid zorgt bij jongeren.”
Beeldvorming over zichzelf	Verbloemen	Inductief	De participant praat over manieren waaruit blijft dat jongeren zich schamen en dit proberen te verbloemen.	“Ze zette er heel veel op in om het te verbloemen. En volgens mij is dat verbloemen de schaamte.”
	Identificatie	Inductief	De participant praat over de manier waarop jongeren naar zichzelf kijken, en of zij zichzelf vergelijken met andere dak- en thuisloze mensen.	“Ze zien zichzelf niet als iemand die naar een maatschappelijke opvang gaat, in hun idee ga je daar pas naartoe als je echt een zwerver bent.”
Oorzaken	Onwetendheid	Inductief	De participant praat over missende kennis die jongeren hebben rondom dakloosheid en hulpmiddelen.	<i>Ik denk dat het een stukje bewustwording is en dat het een signaal kan zijn, kennis ontbreekt, ik denk ook dat het vaak het geval is dat mensen buiten de familie vaak niet weten dat er problemen zijn, dus als familie wegvalt is de omgeving niet op de hoogte</i>

	Licht verstandelijke beperking problematiek	Inductief	De participant praat over het (denk)niveau van jongeren.	<p>“Je krijgt een bepaalde tunnelvisie dus je vermogen neemt daarin wat af. En als je trauma’s hebt dan uit het zich op een bepaalde manier. Dus ik wil niet zeggen dat het lvb is, maar het uit zich wel op die manier.”</p> <p>“De vraag is, die is ook interessant, zit er LVB onder? Want dat functioneert ook anders, qua linken leggen en aannames doen. En angsten, de angst daarvoor. En ja, het wel weten, maar niet weten wat het echt is. Dus ik denk het wel weten vanuit verhalen. Dus zeggen dat je het weet, maar weet je het ook?”</p>
	Gedragsproblematiek	Inductief	De participant praat over gedragsproblematiek wat voorkomt onder thuisloze jongeren.	We zien vaak dat het heel veel kwetsbare jongeren zijn. En omdat het kwetsbare jongeren zijn zien we vaak dat er bepaalde gedragsproblematiek bij komt kijken.
	Systemen in de maatschappij	Inductief	De participant spreekt over de manier waarop jongeren moeite hebben met systemen, waardoor zij niet weten hoe en waar ze hulp moeten vragen.	<i>We moeten niet vergeten dat dit een doelgroep is die niet mee kan komen in de maatschappij hoe we hem nu hebben ingericht. Dit is een categorie die op het moment van dak- of thuisloosheid niet begrijpt, kan overzien en plannen. Ze lopen tegen systemen aan, maar hebben ook niemand die hen hierbij kan ondersteunen</i>
	Kastje naar de muur	Inductief	De participant spreekt over de manier waarop jongeren soms tussen wal en schip vallen als het gaat om hulp.	<i>Ja en soms spelen er meerdere problematieken een rol, zoals psychisch met verslaving. Dan zegt verslavingszorg, je moet eerst aan het psychische problematiek werken dus dan klopt je daaraan, maar dan zeggen zij van, nee je moet eerst aan je verslavingsproblematiek</i>

				<i>werken. Dat kom je echt heel vaak tegen.</i>
	Crimineel gedrag	Inductief	De participant praat over manieren waarop jongeren crimineel gedrag kunnen vertonen.	“Als je zo lang op straat leeft en je draagt wel dure merken, dan weet je dat er iets niet klopt.”
Netwerk	Familie	Inductief	De participant praat over de familie en overeenkomsten daarin die jongeren hebben. Ook praat de participant over het contact wat een jongere met familie heeft.	Ik denk dat ze bijna allemaal onstabiele ouders hebben, bijna allemaal.
	Vrienden	Inductief	De participant praat over vriendschappelijke relaties die jongeren hebben.	Ik denk dat heel veel vrienden niet weten hoe ernstig de situatie is.
Dagelijks leven	Uitkering	Inductief	De participant praat over een uitkering die jongeren wel of niet hebben en wat uitdagingen zijn bij het aanvragen ervan.	“Nou de groep financieel onder de 21, je staat als hulpverleners gewoon tegen de muur aan. Er is zo weinig geld wat ze krijgen, je kunt echt bijna niks. En huursubsidie is 23, dus een jongere die een kamer gaat zoeken, zeg maar die klapt eruit en die gaat met zijn netwerk een kamer zoeken. Ja waarvan dan, het is gewoon gedoemd te mislukken. Het wil gewoon niet.”
	Werk/school	Inductief		<i>Je hebt wel jongeren die gewoon blijven werken, maar dit is soms ook lastig. School doen ze soms ook wel. Vaak is het wel zo, hoe langer je dak- of thuisloos bent hoe groter de kans is dat school of werk wegvalt</i>
	Financiën	Inductief		Je ziet gewoon dat zij niet hebben aangeleerd van hoe ga je met financiën om.
	Acute opvang	Inductief		Jongeren die bij de acute opvang binnen komen, als ze een beetje stabiliseren, dat is meestal na 2, 3 of 4 weken en de acute opvang is maar 28 dagen.”
	Bankslapers	Inductief		Het is dus niet de zielige jongen die een euro vraagt voor een broodje, het is de

				jongen die extra zijn best doet om er niet zo uit te zien, die heeft hulp nodig
--	--	--	--	---